

GREKERNAS OCH ROMARNES MYTOLOGI

AF

HUGO BERGSTEDT

HUFVUDDRAGEN

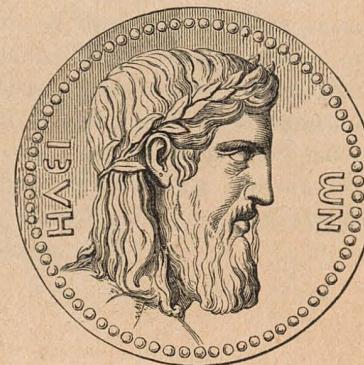
AF

GREKERNAS OCH ROMARNES MYTOLOGI

AF

D:R HUGO BERGSTEDT,

LEKTOR I LATIN OCH GREKISKA VID NORRKÖPINGS ALLMÄNNA LÄROVERK

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Enhvar, som haft att sköta undervisningen i klassiska språk i läroverkens högsta klassér, vet af erfarenhet, hur svårt det är för lärjungarne att sammanhålla de lösryckta mytologiska notiser de erhållit under årens lopp. En sammanträngd framställning af det viktigaste inom den klassiska mytologien, med vederbörlig hänsyn till den inom läroverken vanligast lästa litteraturen, har därför länge varit ett önskningsmål. Att lämna en sådan framställning, särskilt brukbar som repetitorium för abiturienterna, har varit min afsikt med detta arbete, hvilket möjligent äfven utanför läroverken skall befinnas användbart af den, som önskar en kort öfversikt öfver den grekiska och romerska mytologien. Arbetets ändamål har ålagt mig sträng begränsning i fråga om detaljer; hufvudvikten har lagts på gudarnes karakteristik, till hvilken illustrationerna torde lämna ett godt bidrag.

Författaren.

1. De fornämsta af grekernas och romarnes gudomligheter *Naturpersonifikation*. Liksom barnet öfverflyttar *sonifikation*. ha sitt upphof i *naturpersonifikation*. Sina egenskaper på de föremål det har omkring sig, så har det i folks barndom gifvits en period, då hela naturen uppfattats såsom lefvande och fyld af krafter af samma art som de i människan verkande. Solen, som skrider fram öfver fästet, floden, som vandrar mot hafvet, skyarna, hvilka jaga genom rymden, regnet, åskan och stormen — allt sådant tedde sig för människorna på mytbildningens tidigaste skede som lefvande väsen, hvilkas verksamhet är lyckosamt än ofärdsbringande ingrep i människolifvet. Småningom utrustades dessa naturmakter med andliga egenskaper, som för inbillningen röjde någon släktskap med deras yttre framträdande. Så blef den ljusa himmeln en bild af renhet och vishet, åskan af majestät och styrka, stormen af strid och sönדרing o. s. v. Fortgående på personifikationens väg löste inbillningskraften slutligen de sälunda skapade ande-varelserna från de naturföremål, hvarvid de ursprungligen voro bundna, och bildade af dem själfständiga väsen, till sina egenskaper liknande människorna, ehuru större och mäktigare. Imånga fall skiner dessa gudaväSENS ursprungliga naturbetydelse ännu tydligt igenom; i andra kunna vi endast gissningsvis söka deras uppriunelse och sammanhang med naturens företeelser. Från ett senare utvecklingsstadium härröra *personifikationer af andliga egenskaper*, betecknade genom abstrakta substantiv, såsom rättvisan, lyckan o. s. v.

Grekisk Mytologi.

Gudavärldens förhistoria.

2. De makter, som styra världen, hade, efter grekernas tro, icke funnits till af evighet. Gudarne äro visserligen icke underkastade död och förgängelse som andra levande varelser; där emot ha de, liksom dessa, en uppkomst i tiden. Äfven de lagar, efter hvilka världen styres, ha ej funnits af evighet utan äro resultatet af en utveckling, hvilken vunnits under upprepade strider med laglöshetens och väldets makter, framställda under bilden af vidunderliga och ondskefulla jättar.

Urämnnet.

3. Det urämne, som ligger till grund för allt varande, är enligt den äldsta föreställningen *vattnet*, representeradt af den jorden omgifvande floden *Okeänos*, enligt en senare tro *Kaos*,¹ hvarmed förstas den tomma, töckenfyllda rymden. Ur urämnnet framalstras *himmeln* (*Uränos*) och *jorden* (*Gaia*), från hvilka sedan allt varande härstammar.

Titaner.

4. De första af Uranos och Gaia alstrade varelserna äro de s. k. *titanerna*, bland hvilka *Kronos* och hans maka *Rea* äro de förnämsta.² Sedan världsregeringen en tid legat i Kronos' händer, reser sig hans och Reas son *Zeus* mot fadern och besegrar honom efter en fruktansvärd strid (*titanomakien*), hvar efter Kronos jämte de öfriga titanerna nedstörtas i *Tartaros* eller mörkrets rike, där de bevakas af tre hundraarmade jättar, de s. k. *hekatonkeirerna*.³ Därpå delar Zeus världen med sina bröder *Poseidon* och *Hades*, så att Zeus erhåller himmeln, Poseidon hafvet och Hades jorden med det däri inneslutna dödsriket; till gemensam boning utvälja de gudaberget *Olympos*.⁴

Giganter.

5. Men ännu hafva de nya världshärskarne svåra strider att utstå, innan deras välde är tryggadt. För att hämnas sina barns nederlag sätter Gaia nya krafter i rörelse. En vild jättesläkt,

¹ Χάος (af *χαίνω*, *χαίσω*) = den nordiska mytologiens ginnungagap.

² Andra titaner äro *Hyperion*, solens och månens fader, och *Iapētos*, fader till Atlas och Prometevs.

³ Hekatonkeirerna, som ofta förblandas med titaner och giganter, heta *Aigaion* (Hom. II. A, 404), *Gyes* (Hor. Carm. II, 17, 14, III, 4, 69) och *Kottos*.

⁴ Olympos = a) berg i norra Tessalien, på hvars topp, enligt de kringboendes tro, gudarne bodde, b) gudarnes boning, himmeln.

de s. k. *giganterna*,¹ äfven de söner af jorden, rycker till storms mot Olympos. Giganterna äro personifikationer af de naturkrafter, som i fordomtima omgestaltat jordytan, framför allt den i Medelhafsländerna mycket verksamma vulkanismen. I striden mot dessa vidunder (*gigantomakien*) taga alla gudarne del; giganterna besegras och fängslas i underjorden.² Den nya gudstyrelsen är nu för evigt befästad.

Mänskligetens förhistoria.

6. Liksom gudarne, så ledta också människorna sitt ursprung från *jorden*. De äldsta människorna voro svaga och hjälplösa; de sökte sig skydd i jordhålor, och deras lif var tomt och innehållslöst som djurens. Deras räddare ur detta tillstånd är titanen *Promēters*, Iapētos' son,³ som af medlidande med människorna gjort till sin uppgift att hos dem tända intelligensens gnista och tvinga dem in på utvecklingens väg. Prometevs framstår alltså som representant för det osläckliga forskningsbegäret och den aldrig tröttande sträfvan efter något bättre, som ligger till grund för mänskligetens framåtskridande och förädling; för att vinna detta mål skyr han ej ens att utsätta sig för gudarnes vrede. I afsikt att för människorna möjliggöra de första stegen mot en högre odling, stjäl han från himmeln elden och gör de dödliga bekanta med densamma.⁴ Men han drabbas tungt af Zevs' vrede; han fängslas i en vild bergstrakt vid jordens gräns, och hvarje morgon infinner sig hos honom en örn och hackar på hans lefver.⁵ Lidandena förmå dock ej böja hans stolta sinne; trogen sin titaniska natur, framhärdar han i sitt trots mot Zevs och sin kärlek till människorna. Efter långa tidskiften kommer Prometevs' befriare, Herakles, som fäller örnen och försonar titanen med Zevs.

7. Till Prometevsmyten hör äfven sagan om *Pandōra*. *Pandora*. Vredgad öfver stölden af elden, ville Zevs människorna ondt. Han lät Hefaistos förfärdiga ett kvinnoväsen, som af gudarne

¹ Bland giganterna märkas *Enkelädos*, *Minos*, *Roitos* och *Porfyrion*, Hor. III, 4, 53 ff. Äfven det eldsprutande vidundret *Tyföeus* 1. Tyfon räknas ofta hit, Hor. ibid.

² Vulkaniska utbrott och jordbäfningar äro framkallade af fängarnes rörelser i jordens inre, Virg. En. III, 578.

³ Hor. I, 3, 27. Prometevs framställes också såsom de första människornas skapare, ibid: I, 16, 13.

⁴ Sannolikt är Prometevs ursprungligen en eldgud, liksom Hefaistos.

⁵ Horatius läter Prometevs utstå straffet i underjorden II, 13, 37; 18, 35.

Den stora
floden.

utrustades med den högsta skönhet och alla vinnande egenskaper och kallades Pandora. Denna gudarnes dotter infann sig hos *Epimētevs*, Prometevs' broder, medförande ett med lock tillslutet lerfat. Då Epimetevs (eul. andra Pandora själv) nyfiken tog locket af fatet, flög dess innehåll, som bestod af alla slags olyckor och sjukdomar, ut öfver världen; endast hoppet stannade kvar i fatet, då locket hastigt slogs igen.¹

8. Liksom många andra folk, kände grekerna sägner om en stor översvämnings, som i tidernas morgon gått öfver jorden och dränkt människosläktet. Ur denna flod räddade sig ett enda människopar, *Deukalion* och *Pyrra*,² som sedan blefvo stamföräldrar för ett nytt släkte. Deukalions son är *Hellen*, efter hvilken hellenerna ha sitt namn. Hellens söner *Aiōlos*³ och *Doros* och sonsöner *Akaios*⁴ och *Ion* ha gifvit benämningar åt grekernas hufvudstammar, eoler, dorer, akéer och ioner.

Gudarne.

9. Ehuru Olympen är gemensam för alla gudarne, ha endast en del af dem sin ständiga boning därstädes. Andra tänkas ha sitt egentliga uppehåll i jordens inre, andra åter i vattnet (hafvet). Vi skilja därför mellan Olympens eller himmeln, jordens och hafvets gudomligheter.

A. De olympiska eller himmelska gudomligheterna.

Zeus, *Zeus*.

10. Bland de himmelska makterna intages främsta platsen af *Zeus*,⁵ som är världsalltets styresman och gudars och människors konung. Hans vilja är den lag, hvarefter allt i naturen röres och verkar. Såsom himmeln gud i egentligaste mening är han upphovet till alla företeelser i rymden ofvan jorden. Han råder för årstidernas växling; från honom komma storm, moln,⁶

¹ Hor. I, 3, 29.

² Hor. I, 2, 6.

³ Lat. *Aeolus*.

⁴ Lat. *Achaeus*.

⁵ *Zeus* = *Διευς*, gen. *Διος* af *γεν*, lysa; alltså en personifikation af den ljusa himmeln.

⁶ Zeys är molnsamlare, *νεφεληγερέτης*.

regn och snö; det är han, som slungar blixten, och åskdundret är bullret från hans vagn, som dragen af ett fyrsprånn ilar fram genom rymden.¹ Som det befruktande regnets gud är han ytterst upphovet till all fruktbarhet på jorden. Han är också ursprunget till all sed, lag och rätt, hvarpå det mänskliga samhället hvilar. Därför vakar han öfver helgden af aftal och löften och är en sträng hämnare af meneder.² De jordiska konungarne stå, såsom

Fig. 1. Zeys.

upprätthållare af mänsklig ordning, under hans särskilda omvårdnad.³ Men han förbiser ingen af sina skapade varelser, och

¹ Den s. k. *egiden* (*εἰγίς*), en bild af det af blixtar genomkorsade åskmolnet, är a) en med ormar (blixtar) kantad fäll, användbar som pansar, b) Zeys' sköld. Dess verkan är att förvirra och förskräcka. *Egidbärare* (*εἰγιόχος*) äro utom Zeys äfven Atena och Apollon.

² Z. *ὅρκιος*.

³ Sagans konungar och hjältar äro Zeys' ättlingar, *διογενεῖς*, *διοτρεφεῖς*.

de hjälplösaste af alla, tiggare och skyddssökande, ligga honom särskilt om hjärtat.¹ Sin vilja meddelar han människan dels genom hvarjehanda tecken (fåglars flykt o. s. v.), dels genom orakel (Dodona), dels genom andra gudars förutsägelser; ty hvarje uppenbarelse rörande tillkommande ting härrör ytterst från Zevs.

Som blixtgud och titaners och giganters besegrare råder han öfver drabbningarnas gång och utskiftar seger² och nederlag.

Zebs' dyrkan var utbredd öfver hela Grekland. Sedan urgamla tider åtnjöt hans orakel i *Dodōna* stort rykte; längre fram

Fig. 2. Hera.

hade han sin förnämsta helgedom i *Olympia*, där hans tempel pryddes af Fidias' zebsstaty, forntidens mest beundrade plastiska konstverk, och där de olympiska spelen hvart fjärde år firades till hans ära.

Zebs' attribut äro *blixten* och *härskarstafven* (*sceptern*); örnen är hans fågel och eken hans heliga träd.

11. Vid sidan af Zebs sattes såsom hans gemäl ett kvinnligt gudaväsen, som i olika trakter af Grekland benämndes med

¹ Z. ἤξεστος.
² Z. σωτήρ.

olika namn. När de skilda ortsgnerna sammanflöto, kom Zebs att förbindas med ett flertal af kvinnliga gudomligheter på ett sätt, som står i strid med hans egenskap af att vara all seds och rätts, således äfven äktenskapets, upprätthållare. Sådana zevsgemåler äro Demēter, Leto, Maia, Semēle, Alkmēne m. fl. och slutligen *Hera*, som vann försteget framför alla de andra och betraktades såsom Zebs' lagliga gemäl och den rätta gudatrottningen.

12. Hera är dotter af Kronos och Rea och således på en *Hera*, "Hoc. gång Zebs' syster och maka. Hennes natur är väsentligen af samma art som Zebs; dock ligger hennes förnämsta betydelse i hennes ställning såsom gudakonungens äkta maka. Såsom sådan åtnjuter hon af de öfriga gudarne all tillbörlig ära. Hennes äktenskap med Zebs är förebilden till hvarje äktenskaplig förbindelse, och hon själf är den gudomliga urbilden af en hustru och husmoder. Äktenskapet står därför under hennes särskilda skydd och uppsikt, och de gifta kvinnorna äro hennes ifrigaste dyrkare. Hennes väsen är höghet och värdighet, som ibland slår öfver i hårdhet och stridslystnad; skalerna ha mycket att förtälja om våldsamma tvister mellan henne och hennes make. Hufvudställen för Heras dyrkan äro *Samos* och *Argos*.

Hennes attribut äro *granatäpplet*, fruktsamhetens symbol, och *sceptern*.

13. Bland alla gudarne finnes ingen, som till sitt väsen kommer Zebs så nära som hans dotter *Atena* eller *Pallas* (*Pallas Atena*). Sagan om hennes födelse ur Zebs' hufvud, hvarur hon framsprang i full krigsrustning, är en bildlig framställning af ett åskväder, och gudinna betecknar enligt några själfva *blixten*, enligt andra den af åskvädret rensade, klara luften eller *etern*. Hennes sammanhang med åskan visar sig däruti, att hon bär egiden¹ och är *krigsgudinna*. Såsom sådan ingriper hon på ett afgörande sätt i drabbningarnas gång och besegrar i kampen själfve Ares, det vilda stridsraseriets gud. Atenas styrka ligger nämligen företrädesvis i hennes klokhet och förstånd, en sida af hennes väsen, som träder alltmer i förgrunden, ju mera hennes dyrkan vinner i utbredning och betydelse. Hon blir sålunda en gudomlighet för de andliga krafterna hos människan, en *vishetens gudinna* och befrämjarinna af bildning, vetenskap och konst. Men äfven industri och handtwerk ligga henne om hjärtat, och kvinnorna dyrka henne såsom *beskyddarinna af deras hand*.

Atena,
Ἄθηνη,
Ἀθηνᾶ,
Ἄθηνα.

¹ Atenas egid prydes af medusahufvudet (*Gorgoneion*).

arbeten i hemmet (spänad, väfnad o. s. v.).¹ Såsom himmelsgudinna är hon af betydelse för jordens fruktbarhet och därigenom för åkerbruket och den därmed förbundna samhälletliga

Fig. 3. Pallas.

kulturen. Hon dyrkades därför mångenstädes såsom *stadsbeskyddarinnan*² eller det borgerliga samhällets skyddsgudomlighet.

¹ A. Ἔργανη, Operosa Minerva, Hor. III, 12, 5.
² Πόλιας.

Ingenstädes är hennes roll i detta afseende mera betydelsefull än i Aten. Denna stad, som under århundraden utgjorde den grekiska kulturens medelpunkt, är på det innerligaste förbunden med vishetsgudinnan. Hon dyrkades här i tvenne praktfulla, på Akropolis belägna tempel, *Erekteion* och *Partenon*,¹ och hvart fjärde är firades med utomordentlig ståt hennes hufvudfest, de stora *Panateneerna*.

Atena afbildas i full rustning med hjälm, lans, sköld och bröstpansar med medusahufvudet. *Olivträdet*, gudinnans skänk till Attika, är hennes heliga träd; den i Aten talrikt förekommande *uggan* är hennes fägel.

14. *Apollon*, äfven kallad *Foibos*² (*Foibos Apollon*), är son af Zevs och *Leto*. Han är *solens* och *ljusets* gud, hvars milda och välgörande verkningar sträcka sig öfver naturens alla områden. Såsom den ljusare årstidens (vårens och sommaren) gud befordrar han växtligheten och allt lif i naturen, men under den hetaste tiden (rötmånaden) har han utseende af en fruktansvärd gudom, som med sina pilar (solstrålarna) utbreder död och förödelse omkring sig. Därför säges Apollon vara en fjärrträffande *bågskytt*.³ Under vintermånaderna vistas han hos *hyperboréerna*, ett sagofolk, som tänktes bo längst upp i norden i en trakt, där ständig dag rådde.

Äfven på det andliga området framträder Apollon som en ljusets gudomlighet. Han omhuldar i främsta rummet skalderna, som af honom mottaga ingifvelser till sina sånger, är själf *sångare* och lyrspelare och uppträder ofta i sällskap med *muserna* eller sånggudinnorna såsom ledare af deras sånger. Apollon är således mer än någon annan *skaldekonstens* gud. Apollons milda och välsignelsebringande natur visar sig också däri, att han är en beskyddare från allt ondt och särskilt *läkekonstens* gud.⁴ I detta afseende står vid hans sida sonen *Asklepios*, i hvilken läkekonsten fätt en egen representant bland gudarne.

Till mänskligheten träder Apollo i särskilt förhållande såsom uppenbarare af framtiden eller *orakelgud*. Apolliniska orakel funnos flerstädes, men intet var af så stor betydelse som oraklet i *Delfi*,⁵ hvars rykte och verksamhet sträckte sig långt utom

¹ = jungfrutemplet; Atenas rena väsen tager sig uttryck i hennes egen-skap af jungfru (parthenos).

² Lat. *Phoebus*.

³ ἀργυρότερξ, ἐκατηβόλος.

⁴ Πλαινων, Πλαισι.

⁵ Hette i äldsta tider *Pyto*, så benämnt efter draken *Python*, som där dödades af Apollo. Häraf tillnamnet *Pythios*.

Apollon,
Ἀπόλλων,
Φοῖβος.

den grekiska världens gränser. Jämte Delfi var ön *Delos*,¹ Apollons födelseställe, hufvudorten för hans dyrkan.

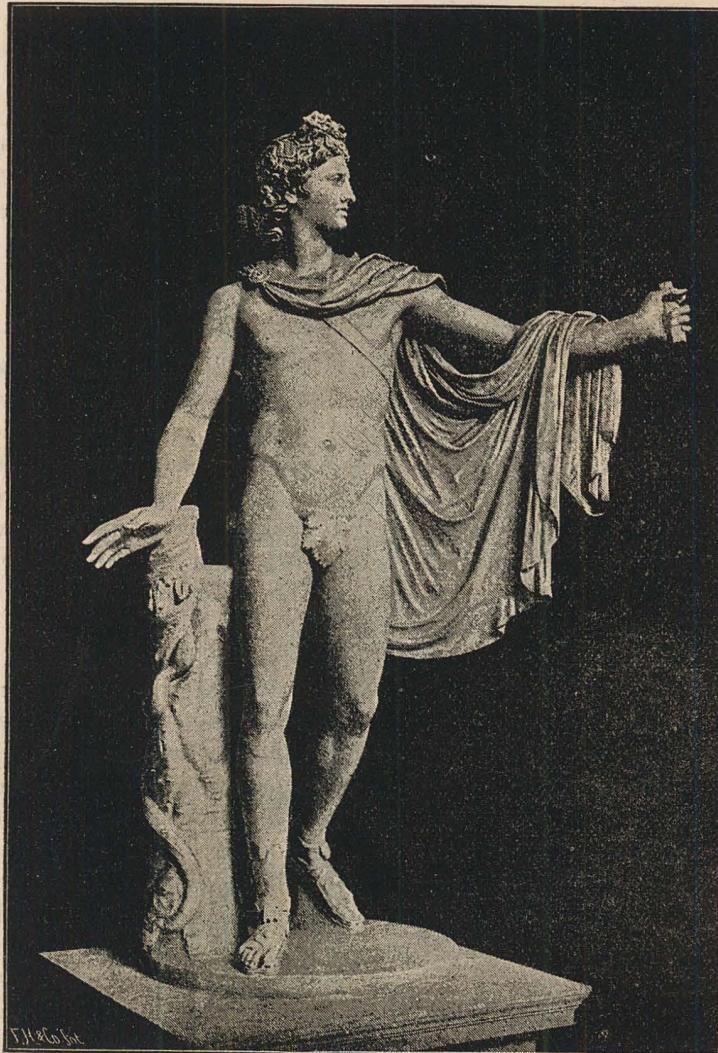

Fig. 4. Apollon.

Apollons attribut är än *bågen* än *lyran*, allt eftersom han framställs såsom bågskytt eller sångare. Hans heliga träd är

¹ Därför *Delius*, Hor. III, 4, 64 och efter berget *Kyntos* på *Delos* *Cynthus*, Hor. I, 21, 2.

lagern, som enligt sagan uppkommit genom förvandling af nymfen *Dafne*, hvilken Apollon förföljde med sin kärlek. De hyper-

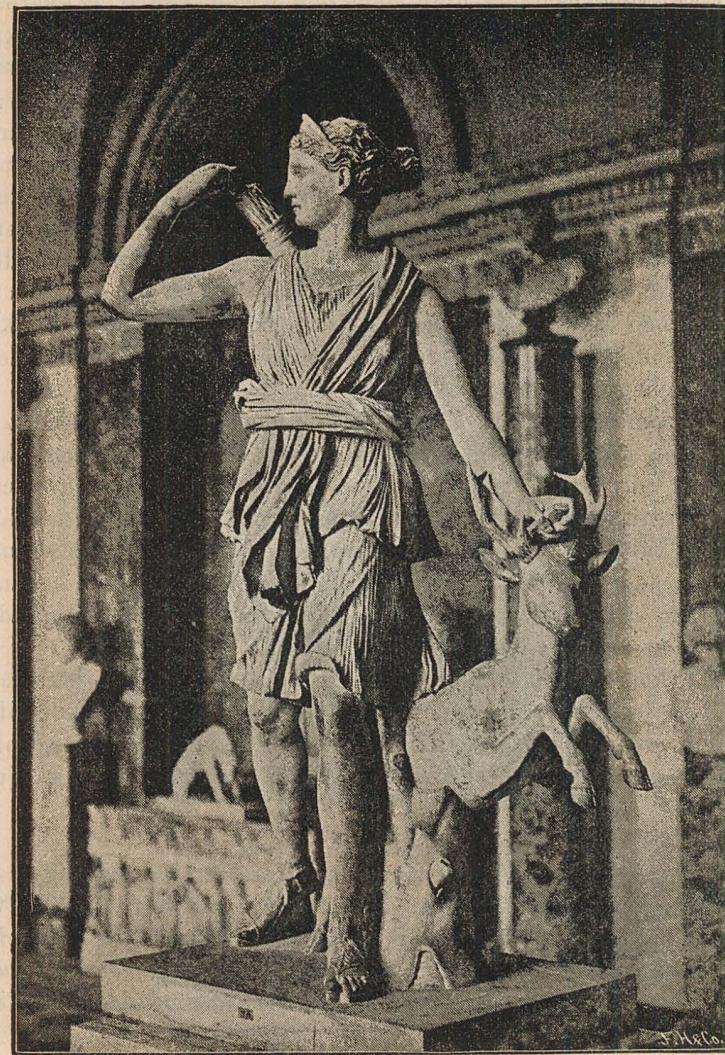

Fig. 5. Artemis.

boreiska djuren *svan* och *grip* äro helgade åt honom. I hans kult spelade *trefoten* en stor roll, därför att i Delfi hans prästtinja, *Pytia*, vid orakelförkunnandet tog plats på en trefot.

Artemis, Αρτεμις. 15. Vid Apollons sida står såsom hans kvinnliga motbild hans tvillingssyster *Artēmis*, den nattliga ljusgudomligheten eller *mångudinna*. Äfven hon är bågskytt, och målen för hennes pilar äro skogens vilda djur, dem hon i egenskap af *jaktgudinna* förföljer i spetsen för sitt af nymfer bestående jaktsällskap. Hon uppehåller sig helst i den fria naturen, där hennes verksamhet dock icke är blott förstörande; hon vårdar sig också om de där levande varelserna och skänker kraft och växt åt djuren och deras ungar. Hon är sälunda en *naturgudinna* af omfattande betydelse; i denna egenskap vakar hon också öfver människans födelse, hvorför hon anropas af barnaföderskor.¹ Hennes verksamhet sträcker sig till och med till det tredje världsricket, underjorden; under benämningen *Hekāte*² dyrkas hon såsom den af spöken och hemska andeväsen fylda nattens gudinna, hvilken understundom uppträder såsom en dödens och underjordens gudomlighet.

Liksom Atena är Artemis jungfru och dyrkas särskildt af ungdomen med sång och dans, som hon älskar och hvarmed hon själf till omväxling med jaktens mödor roar sig och sina nymfer.³

Artemis dyrkades öfver hela Grekland vid sidan af Apollon. Hennes kult utvisar stor omväxling, i det hon förblandas än med den ena än med den andra gudomligheten. Bland mera bekanta crter för artemisdyrkan må nämnas *Efēsos*, där hon dyrkades såsom den alstrande och lifgifvande naturgudinna.⁴

Af konstnärerna afbildades Artemis vanligen i jaktdräkt med *båge* och *pilar*; understundom bär hon såsom ljusgudomlighet en *fackla*. Hekate, hvilken dyrkades vid korsvägar,⁵ plägade framställas tregestaltad.⁶ Artemis beskyddar alla djur, men mest älskar hon *hinden*.

Hefaistos, Ηφαῖτος. 16. *Hefaistos*, son af Zevs och Hera, är ursprungligen en *blixtgud*, hvilket framgår af berättelserna om huru han blifvit nedslungad ifrån Olympen af Zevs⁷ eller Hera. Sin betydelse för människorna har han som *eldens* och *smideskonstens* gud. Dels uppfattas han såsom den i elden inneboende gudomlig-

¹ Såsom Eileityia, Iilityia. Hor. Carm. Sec. 14.

² Hekate = fjärträfferskan. Af Hekate blir småningom en fristående gudomlighet.

³ Virg. En. I, 498.

⁴ Xen. Anab. V, 3, 6 f.

⁵ Trivia.

⁶ Triformis.

⁷ Hom. Il. A, 590.

heten — hos ingen grekisk gud ligger naturbetydelsen så öppet i dagen — dels är han representanten för all af elden beroende konstfärdighet: de kostbaraste smiden och konstföremål, som i sagan omtalas, äro därför verk af Hefaistos. Slutligen utbildade sig den föreställningen, att Hefaistos hade sin boning i djupet af vulkanerna, där han hamrar på sitt städ, omgivne af sina gesäller, *kykloperna*.¹ Till sitt yttre är Hefaistos oansenlig och

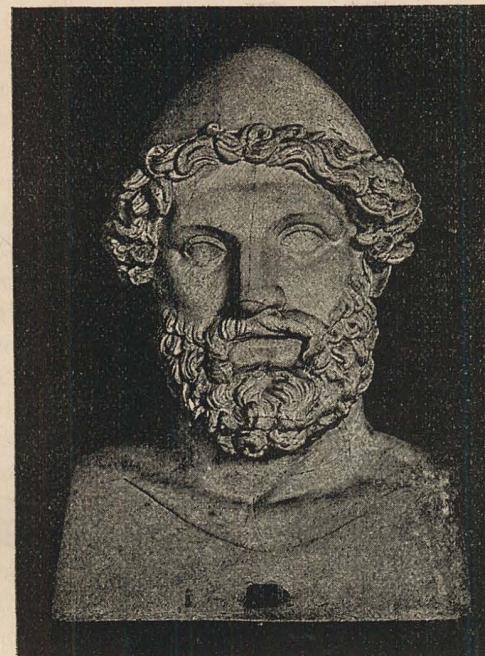

Fig. 6. Hefaistosbyst.

ofärdig (halt); detta oaktadt gällde han i vissa trakter såsom skönhetsgudinna Afrodites make.

Hefaistos' dyrkan blomstrade i synnerhet i vulkaniska trakter, såsom på *Lemnos* och de *Lipariska öarna*, i trakten af *Etna* och *Vesuvius*; äfven i *Aten* dyrkades han ifrigt.

Af konsten framställas han i arbetsdräkt med smidesverktyg (tång och hammare).

17. *Hestia*,² dotter af Kronos och Rea, är likaledes en eldens gudomlighet, nämligen en personifikation af den låga,

¹ Hor. I, 4, 7.

² Af *Vvas*, brinna, jfr Vesta.

som brinner på den husliga härdnen. Såsom sådan är hon en skyddsgudinna icke blott för hemlifvet inom familjen, hvars medelpunkt den husliga härdnen utgör, utan och för den sammanslutning af familjer, som benämnes stat. Staten är nämligen hos de klassiska folken en familj i stort, och liksom det enskilda hemmet har sin härd, så har äfven staten sin, hvars heliga eld det åligger dess högsta ämbetsmän att värda och underhålla.

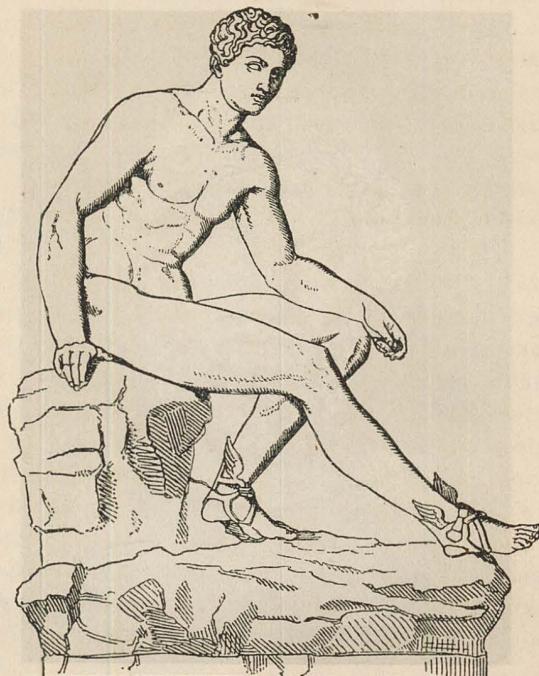

Fig. 7. Hermes.

Hestias karakter är ren, såsom eldslågan är och såsom det samlif hon beskyddar bör vara. Hon framställs såsom en allvarlig och högtidlig gudomlighet, hvars attribut är *härskarstafven* (*sceptern*).

18. *Hermes*, son af *Zers* och *Maia*,¹ är en gud med det vidsträcktaste verksamhetsområde. Till sin ursprungliga natur torde han vara en *vindgud*. Såsom sådan är han af betydelse för väderleken och därigenom för fruktbarheten på jorden, så

Hermes,
Ἑρμῆς.

¹ Dotter af Atlas; därfor nepos Atlantis. Hor. I, 10, 1.

väl växtligheten som djurafveln; han dyrkas därfor särskilt som *herdarnes gud*. Han är äfven en gud för sjöfarande och färde-män i allmänhet, hvadan han dyrkas såsom *vägarnas gud*; som gränsstenar och vägvisare upprestes vid vägen de s. k. *hermerna*, fyrkantiga stenar, upptill prydda med ett hermeshufvud.

I nära sammanhang med sistnämnda egenskap står hans kall såsom en *köpmännens* och *handelns gud*, hvars mest framträdande egenskaper äro slughet och list. Dessa egenskaper göra sig för öfright gällande äfven på gudens andra verkningsområden. Sin stora fintlighet visade han enligt sagan redan på sin första lefnadsdag genom att stjäla solgudens oxar;¹ det är därfor icke underligt, att han äfven gällt såsom *tjufvarnes skyddspatron*.

Sin uppfinningsförmåga lade han i dagen, då han af ett sköldpaddskal förfärdigade den första lyran; ehuru han skänkte densamma åt Apollon, är han dock fortfarande en *vän af sång och musik och en beskyddare af dess idkare*.² Hans fydighet framträder ock i hans förmåga att öfvertyga som talare: *Hermes är vältalighetens gud*.

Den snabbe vindguden ägnar sig såsom ingen annan till *gudarnes budbärare och härold*. Han ilar blixtnabt genom rymden, uträttande sin faders uppdrag och meddelande hans befallningar till människor och gudar. I kraft af detta sitt ämbete har han också till aliggande att, när människan lämnar detta jordelivet, *ledsaga hennes skugga till de dödas rike*.³

Rörlig och kraftig, såsom det höfves gudabudbäraren, är *Hermes* slutligen en beskyddare af alla kroppsöfningar, *gymnastikens* och *palestrans gud*.⁴

Hermes' attribut är den bevingade ormstafven (*häroldstafven*).⁵ Hans fötter bära *vingade sandaler*, och på hufvudet har han en *bevingad hatt*.⁶ Då han framställs som handelsgud, häller han i handen en *penningpong*.

19. *Afrodite* är icke någon rent grekisk gudomlighet utan *Afrodite*, *Ἀφροδίτη*, härstammar i sina väsentliga drag från en asiatisk gudinna, som representerade naturens alstringskraft.⁷ En grekisk saga gör

¹ Hor. I, 10, 9.

² Skalderna kallas af Horatius viri Mercuriales, II, 17, 29.

³ φυγοπομπός.

⁴ Hor. I, 10, 4.

⁵ Κηρύκειον, caduceus.

⁶ πετασός.

⁷ Feniciernas *Astarte*.

Fig. 8. Afrodite.

henne till dotter af *Zeus* och *Diōne* — så benämndes gudadrottningen af invånarne i Epirus —; enligt en annan myt är hon född ur hafvets skum.¹ Hon är kärlekens gudinna och behärskar såsom sådan allt lefvande med en makt, som ej ens gudarne kunna undandraga sig. Hon är tillika den kvinnliga

A. J. S. del. sc.

skönhetens ideal, och hennes verksamhet uppenbarar sig allestädes i naturen, där skönheten framträder; så är hon framför allt vårens och blomstrens gudomlighet.² Som växtlighetsgudinna älskar hon den sköne *Adōnis* — en personifikation af

¹ Αφροδίτη, den ur hafvet uppstigande.

² Hor. I, 4, 5.

sommarens korta blomstring — hvilken borttryckes i blomman af sin ungdom och begråtes af hela naturen. Såsom hafsboren dyrkas hon af sjömännen, hvilka hon skänker en lyckosam färd.

Hufvudställen för Afrodites dyrkan är *Cypern*¹ (*Pafos*), där hon uppsteget ur havets skum, och *Kyterā*²; båda dessa är koloniserades tidigt af fenicer. En annan hufvudort för hennes kult är berget *Eryx* på Sicilien.³

Afrodites symboler är *blommor* och *frukter* (äpplet). *Myrten* är särskilt henne helgad och bland djuren *dufvan*.

Ares, Ἄρης. 20. *Ares*, äfven kallad *Enyalios*,⁴ är son af *Zeus* och *Hera* samt *krigets gud*. Hans natur är väldsam och obändig; han far fram som en bärskär i drabbningen och dukar därfor ofta, trots sitt mod och sin styrka, under för motståndare, som är honom öfverlägsna i klokhet och sans, såsom t. ex. *Atena*. I sagorna uppträder han än som make än som älskare af *Afrodite*.

Ares' älsklingsland är *Trakien*.⁵ Hans symbol är *lansen*; vanligen bär han också *hjälm*.

21. Vid sidan af de nu anförda himmelska gudomligheterna stå en mängd väsen, hvilka, ehuru af väsentligen samma art, icke nå upp till dem i betydelse. Dessa lägre gudomligheter symbolisera olika sidor och egenskaper hos hufvudgudarne, är deras tjänare och verktyg och bilda deras omgifning. Vi finna bland dem:

a) *Personifierade naturföreteelser*. Vid sidan af *Apollon* står solguden *Helios*, som hvarje dag kör solvagnen öfver himlahalvvet. Då han en gång låter öfvertala sig att lämna sitt spann af sin son *Faeton*, är denne oskicklige körsven nära att bränna upp jorden, hvarför *Zeus* måste ingripa och döda honom med sin blixt.⁶ Solguden dyrkades i synnerhet på ön *Rodos*; vid hamnen till staden af samma namn stod hans berömda kolossalbild.

Eos är morgonrodnadens gudinna; sagan förtäljer om hennes kärlek till *Titōn*, åt hvilken *Zeus* på hennes bön skänkte odödighet; men då hon förgätit att bedja om evig ungdom,

¹ Däraf binamnet *Kypris*.

² Κυθήραι, *Cytherēa*, *Hor.* I, 4, 5; III, 12, 4.

³ *Erycina*, *Hor.* I, 2, 33.

⁴ *Xen. Anab.* I, 8, 18; senare göres *Enyalios* till en son af *Ares*.

⁵ *Virg. En.* III, 35.

⁶ *Hor.* IV, 11, 25.

vissnade hennes älskling bort och förvandlades till sist till en cikad.¹

Mångudinnan heter *Selēne*; hon troddes ibland lämna sin vagn och stiga ned för att betrakta den sköne sovaren *Endymion*, nattens och sömnens genius.

Bland personifierade stjärnbilder må nämnas *Orion*, den vilde jägaren, frambringaren af stormar;² då han en gång jagade med *Artemis*, förolämpade han gudinnan och dödades af henne.³

De fyra hufvudvindarna är *Boreas*⁴ (nord-), *Notos*⁵ (syd-), *Zefyros*⁶ (väst-) och *Euros* (ost-vind). Vindarna tänktes ha sin bostad i klippgrottor och stå under uppsikt af *Aiolos*.⁷ Regnbågsgudinnan är *Iris*, som äfven tjänstgör såsom budbärarinna, särskilt åt *Hera*.

b) *Tjänande gudomligheter*, såsom *Hebe*, ungdomsgudinnan, som i Olympen förrättade hvarjehanda sysslor, och *Gany-mēdes*, gudarnes munskänk. Den senare är från början dödlig, son af den trojanske konungen *Tros*. Intagen af hans skönhet, lät *Zeus* föra honom till Olympen och gaf honom odödighet.⁸

c) *Ödesgudomligheter*. Universum styres af den högste guden efter orubbliga lagar. Från att vara yttringar af gudens vilja öfvergå dessa lagar genom fantasiens personifierande verksamhet till särskilda väsen, som i början uppfattas såsom *Zeus*' redskap men längre fram blifva af honom oberoende makter, för hvilka han till och med själf måste böja sig. Dylika är de tre *moirerna* eller ödesgudinnorna:⁹ *Kloto* (spinnerskan), *Lakēsis* (den beskräda lotten) och *Atrōpos* (den oundvikliga), personifikationer af naturlagarnas oföränderlighet, hvilkas makt i synnerhet framträder i förhållandet till lif och död, hvarför också af skalderna människans lif framställas under bilden af en träd, som spinnes af *Kloto* och *Lakesis* och afklippes af *Atropos*. Besläktade gudomligheter är *Nemēsis*, som upprätthåller jämvikten i världen och straffar hvarje kränkning af densamma,

¹ *Hor.* I, 28, 8; II, 16, 30.

² *Hor.* I, 28, 21; III, 27, 18. *Virg. En.* I, 535.

³ *Hor.* III, 4, 71.

⁴ Lat. *Aquilo*.

⁵ Lat. *Auster*.

⁶ Lat. *Favonius*.

⁷ Lat. *Aeōlus*. *Virg. En.* I, 52 ff.

⁸ *Hor.* III, 20, 15; IV, 4, 4.

⁹ Lat. *Parcae*.

Ate, som verkar den förblindelse, på grund af hvilken människan begär felsteg, och *Tyke*, lyckans gudinna.

d) Andra personifikationer af abstrakta begrepp. Vid Zevs' sida står *Temis*, den gudomliga rättvisans gudinna. Hennes

Fig. 10. Eros.

döttrar äro *horernu*, årstidernas gudinna, bland hvilka *Dike* (rätten) ärft moderns natur; de andra äro *Eunomia* (lagbundenheten) och *Eirēne* (freden). Segergudinnan *Nike* sluter sig dels till Zevs dels till Atena.

Apollon omgifves af de nio muserna eller sånggudinnorna, döttrar af Zevs och *Mnemosyne* (minnet). Deras äldsta dyrkan

ägde rum i bergstrakter kring heliga källor, såsom i Pierien¹ på norra sluttningen af Olympos (med källan Pimpleia),² på Helikon (Aganippe och Hippokrēne) och Parnassos (Kastalia).³ Ursprungligen representerade hvarje musa sång och musik i allmänhet; längre fram uppgjorde man mellan dem ett slags arbetsfördelning. Då blef *Kalliope* hjälpediktens sångmö, *Klio* historiens, *Euterpe* och *Erato* kärlekssångens, *Terpsikore* dansens, *Melpomēne* klagosångens och tragediens, *Taleia*⁴ komediens, *Polyhymnia* hymnsångens och *Urania* stjärnkunskapens sångmö. Vid Afrodites sida står först och främst hennes unge son *Eros*,⁵ som med sin pil eller sin fackla framkallar kärleken; vidare behagens gudinna, *kariterna*⁶ (Aglaia, Taleia och Eufrosyne), samt öfvertalandets gudinna *Peito*. Även horerna vistas gärna i Afrodites sällskap.

B. Vattnets gudomligheter.

22. Allt vatten leder sitt ursprung från floden Okeānos, *Okeanos* och *Tetys*. som flyter rundt omkring jordytan. Liksom Okeanos och hans maka Tetys åtnjuta gudomlig dyrkan, så äro också alla från detta par härstammande haf, sjöar, floder, bäckar och källor heliga ting, som dyrkas under bilden af manliga eller kvinnliga gudomväsen. Den mäktige härskanen öfver alla dessa vattengudomligheter är Zevs' broder, *hafsguden Poseidon*, hvilken vid världsdelening fätt hafvet på sin lott. Poseidon har sin boning i havets djup, och från honom leda alla rörelser i havet sitt upphof. I öfverensstämmelse med tron, att den fasta jordytan hvilar på haf-

Fig. 11. Poseidon.

Poseidon,
Ποσειδῶν.

¹ Pieris = sånggudinna. Hor. IV, 3, 18; 8, 20.

² Pimplēa = sånggudinna. Hor. I, 26, 9.

³ Hor. III, 4, 61.

⁴ Lat. Thalīa.

⁵ Lat. Amor ell. Cupido.

⁶ Lat. Gratiae, Hor. I, 4, 6; 30, 6; III, 21, 22.

vet, är Poseidon *jordbäraren*.¹ Då han lössläpper stormarna öfver hafvet eller de vulkaniska krafter, som äro verksamma i djupet, blir han *jordskakaren*.² Men han är också den milde härskaren öfver det lugna hafvet, som lockar sjömannen ut på färd. Så är han växelvis en fruktansvärd makt och en välvillig gudom, men styrka och väldsamhet äro de mest framträdande dragen i hans karakter. Vid hans sida bor hafsdrottningen *Amfitrite*.

Bland hufvudställena för Poseidons dyrkan må framhallas näset vid *Korint*, där till hans ära de *istmiska* spelen firades.

Poseidons attribut är *treudden*,³ som i hans hand blir en trollstaf, med hvilken han upprör eller näpser vågorna, läter jorden öppna sig eller nya land uppstiga ur djupet. Hans heliga djur är *hästen*, vars galopperande påminner om vågornas rörelser; bland hafsdjuren står honom *delfinen* närmast.

23. Grekernas äventyrslystna sinne lockades mäktigt af hafvet, och deras fantasi befolkade dess djup med en mängd

Fig. 12. Nereiderna.

underbara väsen, som än äro milda och tilltalande som den spegelklara hafsytan, än fasansfulla gestalter som de vidunder,

¹ γατήρος.

² ἐνοσίχθων, ἐνοσίγαλος.

³ τρίαινα, tridens, ett slags harpun, hvarmed Medelhafvets fiskare stucko delfiner och tonfiskar.

hvilka bo i hafvets djup. Bland de förra är *Nerevs*, en vis och välvillig gubbe med siargäfva,¹ som har sin boning i hafvet jämte sina döttrar, de ungdomliga *nereiderna*, hvilka tumla om bland vågorna, sitta på klipporna, vridande hafsvattnet ur sitt långa hår, eller rida omkring på delfiner och andra hafsdjur.² De förnämligaste bland nereiderna äro *Amfitrite*, som genom sin förmälning med Poseidon blifvit hafvets drottning, *Tetis*, som blef moder till Akillevs, och *Galateia* (Galatēa). Nereidernas tal uppgifves än till 50 än till 100. — En annan hafsgudomlighet är *Triton*, son af Poseidon och Amfitrite, hälften mänsklig och hälften hafsvidunder, som frambesvärjer och åter stillar stormarna med de toner han framlockar ur en snäcka.³ Skalderna gjorde namnet Triton till ett artnamn och befolkade hafvet med *tritoner*. — *Protevs*⁴ var bekant för sin spådomskonst, sin list och sin förmåga att förvandla sig till alla slags lefvande och döda föremål. — *Forkys*⁵ är personifikationen af hafsdjupets fasor och härskare öfver alla hafvets odjur.

C. Jordens och underjordens gudomligheter.

24. Jorden (*Gaia*) är ursprunget till allt lefvande, hvilket *Gaia*, *Gaia*, hon när och underhåller med sina safter och till sist åter igen mottager i sitt sköte: ty liksom allt stammar från jorden, skall allt dit återvända. Jordgudomligheterna äro därför å ena sidan lifvets och fruktbarhetens makter, å den andra sidan råda de öfver tillvaron efter döden och blifva därigenom för mänskian af den djupaste betydelse, hvilken tagit sig uttryck i en mystisk dyrkan med många symboliska ceremonier och hemlighetsfulla bruk. En annan motsats inom dessa gudomligheter har sin grund i årstidernas inflytande på jordens växtlighet: våren och sommaren äro i detta afseende en lifvets och glädjens tid, vintern sorgens och dödens. Därför växla inom dessa gudars kult uppslupna glädjefester med ceremonier af en dyster och svärmodig prägel.

Jämte Gaia, som till de öfriga jordgudomligheterna förhåller sig ungefär som Helios till Apollon, ha vi att nämna trenne jordgudinnor, nämligen Rea, Demeter och Persefone.

¹ Hor. I, 15.

² Ovid. Faeton 11.

³ Triton canorus ibid.

⁴ Hom. Od. δ, 385.

⁵ Hom. Od. α, 72.

Rea, *Πέα*.

25. *Rea*, äfven kallad *Kybèle*, är ingen rent grekisk gudomlighet utan har sitt ursprungliga hem i Frygiens och Lydiens bergstrakter. Hennes betydelse för grekerna låg hufvudsakligen däri, att hon gällde som moder till Zevs och hans bröder, hvarför hon också benämndes rätt och slätt *gudamodern*. I Lydiens och Frygiens högland är Rea företrädesvis bergens och den vilda naturens gudinna.¹ Skogens roflystna djur, lejon och pantrar, äro hennes skyddslingar och spänna sig villigt för hennes vagn. Hennes gudstjänst, som firades under bar himmel i skog och berg, var af en svärmlisk och lidelsefull natur och beledsagades af en larmande musik af horn, flöjter, tamburiner² och cymbaler.³

Rea är beskyddarinnan af borgar och städer samt bär som sådan en *murkrona* med tinnar. *Lejonet* är hennes heliga djur. Till Reas omgifning höra *kureterna* och *korybanterna*, demoniska väsen, hvilka tänktes fira sin härskarinna med vilda, ekstatiska danser och bedövande musik.

Demeter, *Δημήτηρ* och *Περσεφόνη*, *Ηερσερόνη*.

26. *Demeter*, dotter af Kronos och Rea, är en urgammal grekisk gudomlighet, som öfverallt, där marken odlades, dyrkades som *åkergudinna*, hvilken gifver växt åt jordens frukter. Såsom sådan har hon skänkt människan sädeskornet och undervisat henne i användningen af denna gäfva, som föranledt de förut nomadiserande folken att slå sig ned på fasta boningsplatser och öfvergå till ett ordnadt samhällslif. Härigenom blir Demeter tillika en *upprätthållarinna af kultur* och stadgadt samhällsskick, god sed och borgerlig ordning. Förhållandet till dödsriket framträder mindre hos Demeter än hos hennes dotter *Persefone*,⁴ hvars historia är en allegorisk skildring af växlingen mellan blomstring och död inom växtvärlden. Persefone, Zevs' och Demeters dotter, var en ung, täck flicka, hvars nöje det var att med sina jämnåriga leka på blomstrande ängar, bindande kransar och smyckande sig med blad och blommor. Då hon en dag var så sysselsatt, öfverraskas hon af dödsrikets konung, *Hades* eller *Pluton*, som lyfter henne upp på sin vagn och försvinner med henne i jordens djup. Modern, som hört hennes rop, söker henne länge förgäfves, vandrande från land till land, tills hon genom Helios får underrättelse om det öde, som drabbat dottern. Nu hejdar Demeter allt lif i växtriket och förmår därigenom Zevs,

¹ Efter berget Dindymos i Frygien kallas Rea Dindymene, Hor. I, 16, 5.

² Tympanon. Hor. I, 18, 14.

³ Acuta aera. Hor. I, 16, 8.

⁴ Lat. *Proserpina*.

som såg jorden hotad med undergång, att uppträda som medlare. Persefone har i Hades ätit en granatkärna och är därigenom bunden vid underjorden; men Pluton måste gå in på att låta henne tillbringa en del af året hos sin moder i den öfre världen,

Fig. 13. Demeter.

under det att hon den återstääende delen är drottning i skuggornas rike. Våren och sommaren, lifvets och blomstringens tid, är Persefones uppenbarelse på jorden; när hösten kommer med förgängelsen, sjunker hon åter ned i dödsriket. Dessa och andra

lärer, som i djupsinniga allegorier framstälde motsatsen mellan lif och död, sådan den framträder i natur och människovärld, utgjorde innehållet i de s. k. *mysterierna* eller högtidliga religösa fester och ceremonier, i hvilka ingen fick delta, som ej genom reningar och prof blifvit därtill förberedd, och hvilkas läror och bruk måste strängt hemlighållas.¹ I *mysterierna* förkunnades särskilt meningar rörande lifvet efter detta, som afveko från de populära föreställningarna och hänvisade på en annan och högre odödligitet än ett skugglif i Hades' boning. De fornämsta *mysterierna* äro de, som firades i *Elevisis* nära Aten och där, jämte Demeter och Persefone, Dionysos spelade huvudrollen.

Demeters och Persefones attribut äro *ax*, *vallmo* eller *granatäpple*.

Dionysos, *Διόνυσος*, *Bázyos*. 27. *Dionysos* eller Backos, son af Zevs och *Semèle*, är en gud af omfattande betydelse, hvars dyrkan består så väl af rent

Fig. 14. Dionysos.

grekiska beståndsdelar som af ett främmande element, hvilket från Frygien genom Trakien² inkommit i Grekland. Den urgrekiske Dionysos är en *växtlighetsgud*, som dyrkades i enkla fester af landbefolkningen och hvars fornämsta gäfva till människorna är *vinet*. Vinguden sammansmälte med den frysisk-trakiske Dionysos, en död och återuppstården gud, till sitt väsen af samma art som Persefone och dyrkad under en lidelsefullt upprörd stämning med bullrande musik och mystiska bruk. Inom Dionysos' kult rymmas därför vidt skilda motsatser, från den

¹ *Sacrum Cereris arcanae*, Hor. III, 2, 26.
² Jfr Hor. III, 25, 8.

landtlig vingudens uppslupna festligheter till de hemligaste lärorna i *mysterierna*, där Dionysos dyrkades under namn af *Iackos*.

Såsom vinodlingens uppfinnare är Dionysos en befrämjare af odling, välvärd och kultur, hvilken nämnes vid sidan af sädsgudinnan Demeter. Sin civilisatoriska verksamhet utvecklade guden under en vandring genom världen, som af skalderna utsmyckades till ett triumftåg och utsträcktes till de aflägsnaste

Fig. 15. Dionysosbyst.

nejder (efter Alexander den stores tid ända till Indien). Dem, som motsatte sig hans dyrkan, tillintetgjorde han; så den trakiske *Lykurgos* och den tebanske konungen *Pentevs*. Gudens gäfva, vinet, är icke blott källan till materiellt välvärd, icke heller blott till en innehållstom uppsluppenhet, utan är också det medel, hvarigenom guden fyller fantasien med bilder och stämningar och eggar den till verksamhet. Dionysos blir därför jämte Apollon en skapare af skaldeinspirationen, och hans dyrkan, som

tidigt förbands med poetiska och sceniska framställningar, har gifvit upphovvet till grekernas dramatiska poesi, så väl den tragiska som komedien. Skalderna ha också med förkärlek syssel- satt sig med Dionysos och skildrandet af gudens tillvaro, hvilken kännetecknas af lust och fullhet samt en stegring af lifskraften på alla områden.¹ I naturen framkallar gudens närvaro yppighet

Fig. 16 a. Backoståg.

Fig. 16 b. Backoståg.

och öfverflöd; där han går fram, flöda bäckarna af mjölk och vin, och denna naturens yppighet motsvaras af den inspirerade och uppröda stämningen hos hans omgifning, som består af hvarjehanda naturväsen af lägre art. *Nymfer* från skog, berg

¹ Jfr Horatii Backoshymn II, 19.

och vattendrag (*dryader*, *oreader* och *najader*)¹ följa honom åt under vild härförelse, som förskaffat dem namnet *mainader* (de rasande).² Vidare finnas i hans följe de s. k. *satyrerna*, som representera det lägre naturlivet och hvilkas gröfre natur framträder i deras kroppsbildning (bocköron och svans). Nära besläktad med dessa är *Seilēnos*,³ hvilken än uppträder som en vis och vördnadsvärd man, Dionysos' lärare och uppfostrare, än med öfverdåd deltar i den backiska skarans vilda dansar och otyglade uppsluppenhet. Mångfaldiga konstverk visa oss denna brokiga skara, till hvilken skogens vilda djur, gripna af yran, sälla sig, dragande genom skog och mark under allahanda upptåg och musik, i synnerhet af flöjter, tamburiner och kastanjetter. Dionysos' attribut är *tyrsosstafven*, en med murgröna omlindad och ofvantill med en piniekott försedd staf, hvilken också bärer af hans följeslagare. Utom *vinrankan* är *murgrönan* honom helgdad.⁴

Fig. 17. Pan.

28. *Pan* är *bergs- och skogsguden*, hvars käraste tillhåll är *Pan, Hdr.* bergens toppar och skogklädda sluttningar, där han i sällskap med nymferna födrifver sin tid med lustiga dansar och musik och dessemellan hvilar ut i svala grottor. Hans dyrkare äro i främsta rummet herdarne, som med sina getter ströfva omkring i bergsbygden. *Pan* är alltså *herdarnes gud*, och att han står hjordarna nära, visas däraf, att guden har bockben och horn i pannan. *Pan* uppehåller sig för öfrigt gärna i Reas och Dionysos' sällskap och firas liksom de med ysterhet och larm.

Ur Pans dyrkan har utvecklat sig föreställningen om ett helt släkte af likadana skogsgudomligheter (fauner), manliga och

¹ Naiadum potens. Hor. III, 25, 14.

² Ungefär samma betydelse har benämningen *tyiader*. Hor. II, 19, 9.

³ Lat. *Silēnus*.

⁴ Doctorum hederae praemia frontium. Hor. I, 1, 29.

kvinnliga, hvilka jämte nymfer och satyrer befolkade skogar och berg.

Fig. 18. Asklepios.

Pans attribut är den af 7 vid hvarandra fästade rör bestående *herdepan*.¹ Hemorten för hans dyrkan är *Arkadiens* högland.

¹ σύριγξ, lat. *fistula*.

29. Till jordgudomligheterna torde man böra räkna *Asklepios*,¹ läkekonstens gud, ursprungligen en tessalisk orakelgud, hvilken plägade uppenbara sig för de sjuka, som sovvo i hans tempel (inkubation), och föreskrifva dem läkemedel. Vid Asklepios' sida står hans dotter *Hygieia*,² hälsans gudinna. Han uppfattades i senare tider såsom son till Apollon, hvilken också är en läkekonstens gud.

Huvudstället för Asklepios' dyrkan är *Epidavros*; hans symbol är *ormstafven*.

30. Härskaren öfver det tredje riket är Zevs' och Poseidons *Hades*,³ broder *Pluton* eller *Hades*. Det förra namnet betecknar honom såsom en jörgud, som läter rikedomen (plutos) spira upp ur jorden; det senare tillkommer honom såsom härskaren öfver dödsriket, det mörka rike, hvarifrån intet återvänder.⁴ Såsom sådan tronar han bland skuggorna vid sidan af Persefone, ett föremål för fruktan från alla lefvande. För öfright växlar det underjordiska fursteparets karakter med föreställningarna om lifvet efter döden. I den man som den äldsta tröstlösa tron på en glädjelös skentillvaro i underjorden gifver vika för en högre uppfattning, förlora Hades och Persefone sin fränstötande karakter och blifva till välgörande makter, i hvilkas boning allt lefvande slutligen finner hvila.

31. Till Hades' och Persefones omgifning höra *erinyerna* eller hämdegudinnorna,⁵ hvilka förfölja den brottslige, i all synnerhet mördaren och den, som kränkt plikterna mot sina närmaste anhöriga, under hans jordelif och sedan verkställa hans bestraffning i Hades' rike. Äfven af erinyerna finnes en mildrad uppfattning; under namn af *eumeniderna* (de välvilliga) dyrkades de som nädiga och lyckobringande gudomligheter.

32. Den äldsta föreställningen förlägger dödsriket till jordens inre, och man visade på sina ställen⁶ hål och klyftor, som troddes leda dit. Enligt en annan tro låg det utanför jordens gräns på andra sidan Okeanos. Det skiljes från de lefvandes värld genom en flod (äu *Styx*, än *Akēron*),⁶ som passerar i färjmannen *Karons* båt. Andra floder i underjorden äro *Kokytos*,⁷

¹ Lat. *Aesculapius*.

² Lat. *Hygiēa*.

³ "ΑἜτης af α priv. och Φεδετη, den osynlige ell. osynliggörande.

⁴ Ερινύες, lat. *Furiae*.

⁵ På udden Tainaron; vid Cumae i Campanien.

⁶ Acheron = underjorden, Hor. III, 3, 16.

⁷ Cocytus, Hor. II, 14, 18.

och *Lete*,¹ ur hvilken de döda dricka glömska af jordelivet. Vid porten till dödsriket vaktar den trehöfdade² hunden *Kerberos*, som villigt läter hvar och en gå in men icke släpper någon ut. Innanför hafva skuggorna sin glädjelösa tillvaro. För alla är dödsriket en sorgens boning, dock gifvas grader i elände, i det att stora förbrytare få umgälla sina brott på jorden genom särskilda straff. Dessa äro ofta af mera andlig än kroppslig be-skaffenhet. *Sisýfos*,³ en arglistig konung i Korint, och *Danäos*' döttrar,⁴ som mördat sina egnar män, lida under det fruktlösa arbets förbannelse. Den förra söker förgäves välta upp en sten på en höjd; när stenen kommit upp, rullar den genast ned igen. De senare söka att med vatten fylla ett fat, hvars botten är genomborrad. *Tantälos*,⁵ som af nyfikenheten driftvis att söka genomtränga gudarnes rådslag, straffas med ett evigt otillfredställdt begär: han står i vatten till hakan men kan dock icke släcka sin törst, ty vattnet viker undan för honom, och så göra ock de frukter, som hänga öfver hans hufvud. Andra olyckliga äro *Ixion*,⁶ som förolämpat Hera och i underjorden är fastbunden vid ett snurrande hjul, och *Titëos*,⁶ hvars förseelse mot Leto hämnas af gamar, som hacka i hans lefver.

Den äldsta föreställningen känner ingen lycksalighet efter döden. Emellertid utvecklades småningom tron på belöningar så väl som straff i en annan värld, hvarmed följde antagandet af en domshandling efter döden. De domare, som granska den dödes jordeliv, äro tre: *Minos*,⁷ *Radamantys* och *Aiakos*.⁸ Dessa hänvisa de döda antingen till *Elysion*, de godas lycksliga och ljusa hem, eller till *Tartäros*, de fördömdas mörka boning.

Heroerna.

33. Midt emellan gudarnes släkte och människornas stå *heroerna*, hvilka fyllt den grå forntiden med sina bedrifter. Minnet af heroernas verk bevaras af *sagan*, som uppkommit genom en sammanblandning af gudasägner och de äldsta erinrin-

¹ *Lethaea vincula*, Hor. IV, 7, 27.

² Lat. *Cerberus*. Hos Hor. II, 13, 33 *bellua centiceps*; II, 19, 29.

³ Hor. II, 14, 20.

⁴ Hor. III, 11, 22.

⁵ *Conviva deorum*, Hor. I, 28, 7; II, 13, 37.

⁶ Hor. III, 11, 21.

⁷ Hor. IV, 7, 21.

⁸ *Aeacus*, Hor. II, 13, 22; IV, 8, 25.

garna från folkens forntid. Heroerna äro i regeln ättlingar af en gud och en dödlig kvinna eller af en gudinna och en dödlig man och ha i sig något af hvarderas natur. De voro sälunda dödliga, och den dyrkan eftervärlden ägnat dem har sin medelpunkt i deras grafplats, men de voro större och starkare än vanliga människor. Deras verksamhet har bestått i strider af olika slag, utrotandet af röfware och odjur eller andra verk till människornas fromma, såsom betydelsefulla uppfinningar o. d. Heroernas lif och bedrifter utgjorde hufvudinnehållet i skaldernas arbeten, genom hvilka hjältesagorna på mångfaldigt sätt förändrades och utsmyckades.

a) Trakiska sagor.

34. Bland trakiska stammar, som bosatt sig i *Pierien*, landskapet på *Olympos*' norra sluttning, var musernas eller sånggudinnornas dyrkan inhemska. Man visste där ock att förtälja om *Orfevs*, en son af sånggudinnan *Kalliope*, hvilken af sin moder erhållit sångens gäfva i den grad, att han icke blott tjusade allt levande utan med sina toner lockade till sig skogens stenar och träd.¹ *Orfevs* är alltså en personifikation af sångens makt samt skaldernas stamfader och ideale representant. Sin största sångarbragd utförde han, då han med sin lyras toner bevekte självva dödsrikets härskare att återskänka *Eurydike* åt lifvet. Men då *Orfevs* bröt mot tillsägelsen att under vandringen från underjorden icke vända sig om, måste hans älskade för alltid gå tillbaka till Plutons boning. *Orfevs* tillbragte sedan sitt lif i sorg och vardt slutligen söndersliten af menaderna vid en backosfest.²

b) Tessaliska sagor.

35. Från de Tessalien omgivande bergstrakterna, *Olympos*, *Pindos* och *Pelion*, härstamma sagorna om *lapiaternas* *Lapiter och kentaurer*. jättesläkte och de s. k. *kentauren*, vilda, demoniska väsen, hälften människa och hälften häst, som befolkade bergen och skogarna; frejdad var den blodiga strid, som ägde rum mellan

¹ Hor. I, 12, 7; 24, 13.

² Jfr Ovid. *Orfevs*.

dessa båda släkten, då lapiaternas konung *Peiritoos* firade sitt bröllop med *Deidameia*. Kentaurerna, som inbjudits till festen, berusade sig och öfverföllo med trädstammar och klippblock som vapen bröllopsgästerna; först efter en vild kamp blefvo de besegrade, hufvudsakligen genom Peiritoos och dennes vän *Tesevs*.¹ Kentaurerna uppträda i denna berättelse såsom vilda och råa sällar; dock finnes bland dem ett undantag, den vise och läkekunnige *Keiron*, *Akillevs'* och flera andra hjältars uppfstrare. Om Peiritoos' vidare öden förtäljde man, att han gått så långt i djärfhet, att han nedstigit till underjorden för att bortröfva Persefone; från dödsriket vände han dock icke tillbaka.²

c) Etoliska sagor.

Kalydoniska jakten. 36. Från Etolien härstammar sagan om den kalydoniska jakten. *Oinevs*, konung i *Kalydon*, hade genom en förseelse ådragit sig Artemis' vrede. För att straffa honom sände gudinna till hans land ett fruktansvärdt vildsvin, som förstörde fält och planteringar. På Oinevs' kallelse samlas från alla trakter af Grekland en lysande jägarskara för att göra jakt på odjuret, som fälles af Oinevs' son *Meleagros*³ och den arkadiska jägarinnan *Atalante*. Efter jaktens slut skänkte Meleagros vildsvinets hufvud och hud åt Atalante, hvilket förorsakade en tvist mellan honom och hans morbröder, dem han i upphetsning dräpte. Hans moder *Altaia*⁴ hämnas på sonen sina bröders död. Då Meleagros var späd, hade moirerna inträdt i det rum, där han låg, och förklarat, att han skulle lefva, tills det stycke trä, som låg på härdnen, var förtärdt af lägorna. Altaia, som dittills omsorgsfullt gömt detta trästycke, kastar det nu på elden och bringar därmed sin son om lifvet.

d) Tebanska sagor.

37. *Agenor*, konung af Tyros i Fenicien, hade en dotter vid namn *Euröpa*. Då denna en dag lekte med sina jämnråiga vid hafssstranden, visar sig Zevs i gestalten af en tjur och lyckas genom sitt fromma och inställsamma beteende locka den unga

¹ Hor. I, 18, 8; IV, 2, 15.

² Hor. III, 4, 80.

³ Lat. *Meleager*.

⁴ Lat. *Althaea*.

prinsessan att stiga upp på hans rygg, hvarefter han störtar sig i havvet och simmar med sitt byte öfver till Kreta.¹ Europas fader sände då sina söner på spaning efter den förlorade med tillsägelse att icke återvända utan henne. En af dem, *Kadmos*, kom till Grekland och uppsökte oraklet i Delfi, af hvilket han erhöll det besked, att han skulle inställa vidare efterforsningar och i stället grunda en stad på den plats, där en ko, som han skulle möta, lade sig ned. Kadmos lydde rådet, mötte den omtalade kon och följde henne till det ställe, där Tebe sedan låg. Innan han skred till stadens grundläggning, måste han dock bestå en kamp med en fruktansvärd drake. Kadmos nedlade denne och sådde därpå, på Atenas råd, hans tänder i jorden. Af denna sådd uppväxte hastigt en skara väpnade jättar, som råkade i inbördes kamp och nedgjorde hvarandra; endast fem återstodo, blifvande stamfader för Tebes förnämsta släkter.² Kadmos blef längre fram förmäld med Harmonia och stamfader till en ått, hvars lidanden och olyckor äro mångbesungna.

Af hans döttrar blef *Semèle* moder till Dionysos; då hon var nog däraktig att begära att få skåda Zevs i hela hans majestät, förbrändes hon af blixten. En annan dotter var moder till *Penters*, som motsatte sig Dionysos' dyrkan och blef söndersliten af backantinnorna, hvaribland hans egen moder befann sig; en tredje till *Aktaion*³, en jägare, som råkat få se Artemis i badet och af henne förvandlades till en hjort, hvarpå han sönderslets af sina egna hundar.

38. Kadmos är grundläggaren af borgen i Tebe (*Kadmeia*⁴). Kring denna uppväxte en stad, och staden omgafs slutligen af en väldig ringmur med sju portar. Murens byggmästare hette *Amfion* och *Zetos*. Om dem berättas, att de lefde som herdar i Kitairons bergstrakter, under det att deras moder *Antiope* hölls fången och pinades på allt sätt af den grymma *Dirke*, härskarinna i Tebe. Det lyckades slutligen Antiope att fly till skogen, där hon träffar sina söner, hvilka dock ej känna henne. Emellertid ertappas hon i skogen af Dirke, som kommit dit för att fira en backosfest; Dirke ger befallning att binda henne vid en vild tjur och låta henne släpas till döds. Hennes egna söner stå just i begrepp att verkställa

¹ Hor. III, 27, 25 ff.

² Efter en af dem, *Ekion*, kallas Tebe Hor. IV, 4, 64 *Echioniae*.

³ Lat. *Actaeon*.

⁴ Lat. *Cadmæa*.

domen, då det upplyses hvem hon är. Nu vända sig rollerna; i stället för Antiope blir det Dirke, som bindes vid tjuren, Amfion och Zetos bli konungar i Tebe och bygga stadens

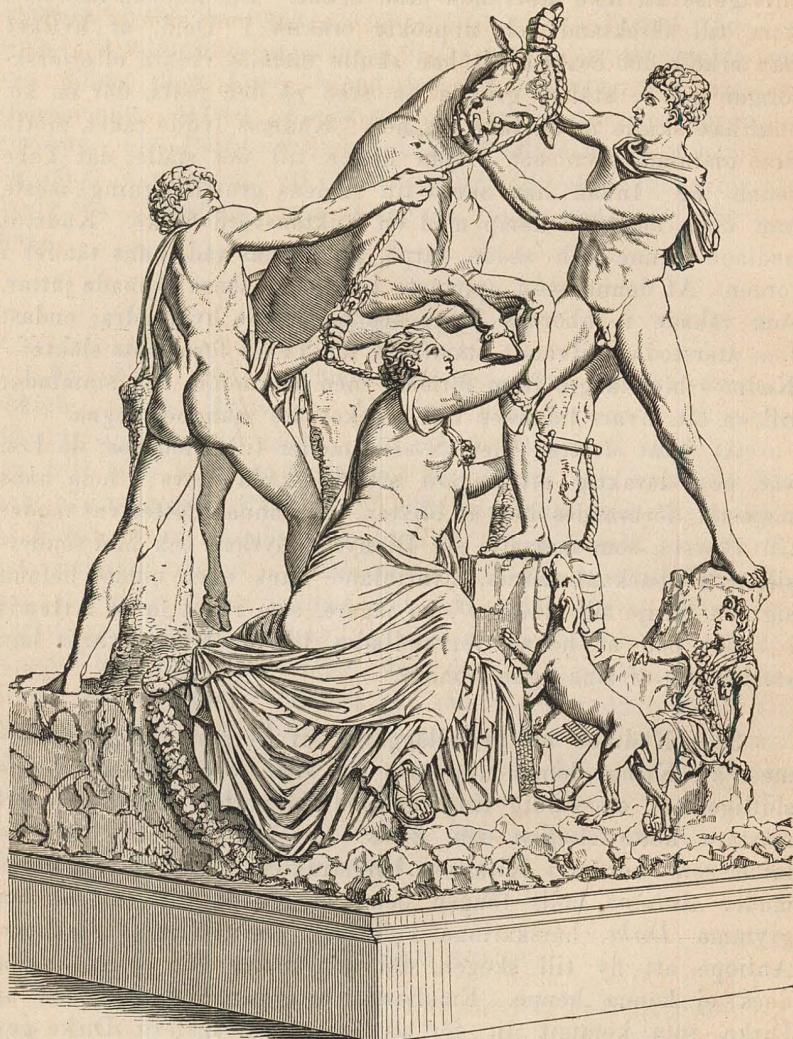

Fig. 19. Amfion och Zetos.

murar, hvorvid Amfion, som var sångare och lyrspelare mer än arbetare, med blotta klangen af sin cittra tvang stenblocken att röra sig och ordna sig i rader.¹

¹ Hor. III, 11, 2.

39. Amfion tog till hustru *Niöbe*, dotter af Tantalos. Denna skänkte honom en skara blomstrande söner och döttrar, öfver hvilka hon var så stolt, att hon uttalade sig med ring-akning om Leto, som endast hade tvenne barn. Men dessa, Apollon och Artemis, hämnades genom att med sina pilar ned-skjuta alla Niobes barn inför hennes egna ögon.¹ Niobe själf förvandlades till sten, och man trodde sig igenkänna henne i en ännu befintlig figur, som är uthuggen å en klippa på berget Sipylos nära Smyrna.

Fig. 20. Niobe.

40. Efter Amfion och Zetos kommer åter en ättling af Kadmos, vid namn *Laios*, på Tebes tron. Med honom börjar den kedja af olycksöden, som hemsökte de s. k. *labdakiderna* (efter Laios' fader Labdäkos). Oraklet hade meddelat Laios, att om han finge en son, denne skulle döda sin fader och gifta sig med sin moder. Då nu hans maka *Iokaste* föddde en son, lät han utsätta denne på Kitairon, där han hittades af en

¹ Hor. IV, 6, 1.

herde, som förde honom till konungen af Korint, hvilken upp-
tog honom till egen son. Emedan gossen, då han hittades,
hade genomstungna fötter, erhöll han namnet *Oidipus*¹ (tjockfot).
När Oidipus växte upp, fick han kännedom om det fruktans-
värda öde, som hotade honom. För att undgå detta öfvergaf
han för alltid Korint och dem, som han trodde vara sina för-
äldrar. Under sina vandringar kommer han i närheten af Tebe
och stöter där på Laios. En ordväxling uppstår, och utan att
känna honom dräper Oidipus sin fader. Då han därpå kommer
till Tebe, finner han staden i skräck öfver *sfinxen*, ett bevin-
gadt vidunder med lejonkropp och kvinnohufvud, hvilket slagit
sig ner på en klippa vid vägen och förgör hvarje vandrare, som
ej kan lösa dess gäta. Gåtan lösas af Oidipus, som hälsas som
stadens befriare och väljes till konung efter Laios. Han tager
därpå dennes efterlämnade maka, sin egen moder, till äkta.
Först efter många år får Oidipus genom en tillfällighet veta sin
verkliga börd och det brott, hvartill ödet, som korsar all mänsk-
lig beräkning, drifvit honom. Vid denna upptäckt dödar sig
Iokaste; Oidipus sticker ut sina ögon och flyr ur landet. Han
irrar sedan länge omkring, ett föremål för allas fasa, ledd och
kärleksfullt vårdad af sin uppofrande dotter *Antigöne*. Till sist,
när hans lidanden nått sin af ödet fastställda gräns, försvinner
han i eumenidernas lund.

De sju mot Tebe. 41. Oidipus kvarlämnade i Tebe sina tvenne söner *Eteokles* och *Polyneikes*.² Men faderns olycksöde hvilar öfver barnen. Polyneikes födrifves af sin äldre broder och erhåller en fristad hos konung *Adrastos* i Argos, som gifver honom sin dotter till äkta. Adrastos läter därefter af sin svärson öfvertala sig att företaga ett stort krigståg mot Tebe för att återinsätta den födrifne. I detta tåg deltaga, utom Adrastos och Polyneikes, följande fem af Greklands förnämsta furstar: *Amfiaraos* från Argos, *Tydevs* från Etolien, *Kapanevs* från Messene, *Hippomedon*, Adrastos' brorson, och den sköne *Partenopaios*, son af den från kalydoniska jakten berömda Atalante. Amfiaraos, som ägde siargäfvor, visste, att han skulle finna sin död i kriget, om han ginge med; han förmåddes dock att delta af sin hustru *Erifyle*, som mutats af Polyneikes med ett halsband.³ Under många hotande förebud draga hjälтарne mot Tebe, men med

¹ Lat. Oedipus.

² Lat. Polynices.

³ Hor. III, 16, 12.

undantag af Adrastos vänder ingen tillbaka. De flesta stupa under stormningen af stadens murar, Eteokles och Polyneikes döda hvarandra i tvekamp, Amfiaraos uppslukas jämte hästar och vagn af jorden. Den nye regenten i Tebe, Iokastes broder *Kreon*, läter med all högtidlighet begravva Eteokles men påbjuder, att Polyneikes' lik skall obegravet lämnas till pris åt hundar och roffåglar. Tyrannens påbud aktas af alla utom af den behjärtade *Antigone*, som följer den högre pliktens bud och begravver sin broder. Förbittrad dömer Kreon henne att lefvande begravvas. Antigone dödar sig dock dessförinnan och följes i döden af Kreons egen son, *Haimon*, som älskar henne.

Tio år efter de sju furstarnes tåg mot Tebe företaga deras *Epigonerna*, söner (de s. k. *epigonerna*) ett hämndetåg, som utfaller lyckligare, i det att staden eröfras och en son till Polyneikes insättes som konung därstädes.

e) Attiska sagor.

42. Till tiden för Attikas äldsta bebyggande förlägger sagan en strid mellan Poseidon och Atena om hvem som skulle blifva landets skyddsgudomlighet. Båda sökte stärka sina an- språk genom visade välgärningar: Poseidons gäfva åt Attika var hästen, Atenas olivträdet. Poseidon beseigrades, och Atena blir ouplösligen förbunden med Attika och dess hufvudstad Aten. Som den äldste konungen i Aten nämner sagan *Kekrops*,¹ och efter honom följer en rad konungar, bland hvilka *Erekevs* intager en framstående plats såsom nationell heros.

Af skalderna firad är sagan om konung *Pandions* döttrar, *Prokne* och *Filomela*. Prokne var förmäld med trakerkungen *Terevs*, med hvilken hon hade sonen *Itys* eller *Itylos*. För att hämnas på Terevs, som skamligt misshandlat Filomela, döda systrarna Itylos och förvandlas sedan till fåglar. Prokne blir en näktergal, som i ständig klagan ropar Itylos' namn, Filomela en svala. Hos de latinska skalderna äro rollerna ombytta. Hos dem är Filomela näktergal.²

43. Atens egentlige nationalhjälte är *Tesevs*, som i mycket
påminner om Herakles. Hans fader är *Aigevs*,³ ursprungligen
= Poseidon, sedan gjord till konung i Aten. Han uppföstras

¹ Däraf *Cecropius* = Atheniensis, Hor. II, 1, 12.

² Hor. IV, 12, 5.

³ Lat. Aegeus.

i Troizēne i Argolis hos sin moder *Aitra*, som enligt Aigevs' vilja behåller honom hos sig, till dess han förmår vältra undan det klippblock, hvarunder Aigevs dolt sitt svärd och sina sandaler, hvilka skulle tjäna sonen till igenkänningstecken. Då Tesevs satt sig i besittning af dessa saker, begaf han sig till Aten för att uppsöka sin fader. Under vägen utförde han en mängd bragder af samma art som Herakles', i det han fällde en del grymma resar (*Sinis, Prokrustes*) och odjur, som gjorde vägen osäker. Sedan han kommit till Aten och blifvit erkänd af sin fader, utförde han sin namnkunnigaste bragd, nämligen Atens befrielse från Kretas öfverhöghet. *Minos* var en vis och mäktig konung på Kreta,¹ som med sin flotta framtränt ända till Aten och tvungit denna stad att förbinda sig till en sällsam tribut. Denna tribut bestod däri, att staden hvart nionde år afsände till Kreta sju ynglingar och sju flickor, hvilka uppslukades af den vidunderlige *Minotauros*, ett missfoster med tjurhufvud på en mänsklig kropp. Med detta odjur ville Tesevs kämpa och medföljde därför som frivillig nästa tribut till Kreta. Här fann han en bundsförvant i Minos' egen dotter, den sköna *Ariadne*, hvars hjärta intogs af kärlek till den atenske furstesonen. Minotauros hade sin boning i den s. k. *labyrinten*, en byggnad af irrgångar, där man väl kunde komma in men ej så lätt hitta ut. Tesevs fick af Ariadne ett trädnystan och inträngde med tråden i handen i labyrinten, dödade Minotauros och lyckades med hjälp af tråden att åter komma ut. Härmed var Aten befriadt från tributen, och Tesevs kunde med de sina återvända hem. Med honom följe Ariadne, hvilken han dock öfvergaf på ön Naxos. Här fann Dionysos den öfvergifna och gjorde henne till sin maka, sedan han såsom ett tecken på sin makt slungat hennes diadem upp till himmeln, där det blef en lysande stjärnbild.²

Sedan Tesevs efterträdt sin fader som konung i Aten, utförde han många bedrifter, dels ensam, dels i förening med Herakles och lapiterkonungen Peiritoos. Han följe den senare på hans tåg till underjorden men kunde icke hindra, att hans kamrat stannade där för alltid.³

Hippolytos.

44. I sällskap med Herakles hade Tesevs företagit ett krigståg mot *amazonerna*, ett krigiskt kvinnofolk i Mindre Asien.

¹ Hor. I, 28, 9; efter sin död domare i underjorden, jfr ofvan s. 34.

² Hor. II, 19, 13.

³ Hor. IV, 7, 27.

Han tillfängatog därunder amasonen *Antiöpe*, gjorde henne till sin hustru och fick med henne sonen *Hippolytos*. Hippolytos växte upp till en ung man, som fann sin lust i jakt och manliga idrotter och blef en gunstling hos ungdomsgudinnan Artemis. Då Tesevs senare förmält sig med *Faidra*,¹ dotter af Minos och syster till Ariadne, intogs denna af en väldsam kärlek till sin styfson. För att hämna den kallsinighet Hippolytos visade henne² förtalade hon honom hos Teseus, som lät sig bedragas och bad sin fader Poseidon att förgöra Hippolytos. Ett af hafsguden sändt vidunder skrämd Hippolytos' hästar i sken, hvarefter Hippolytos släpades till döds; Faidra tog sig själf af daga.

f) Argiviska och korintiska sagor.

45. Den äldste af alla furstar i Argos är flodguden *Inäkos*.³ *Io.* Han hade en dotter vid namn *Io*, i hvilken Zevs förälskade sig. Den svartsjuka Hera förvandlade flickan till en ko och satte till hennes väktare en mångögd jätte, vid namn *Argos*. Men Zevs gaf Hermes i uppdrag att befria *Io*, och med sång och spel lycades denne söfva Argos, hvorpå han skar hufvudet af honom. Hera sände då en broms på *Io*, hvilken jagade henne kring alla jordens länder, tills hon slutligen i Egypten fick ro och sin mänskliga gestalt tillbaka.

46. Från *Io* härstamma de båda bröderna *Danäos* och *Danaiderna*. *Aigyptos*.⁴ *Danäos* hade femtio döttrar, med hvilka han besteg det första skepp, som befarit Medelhafvet, och seglade till Argos. Dit anlände strax efteråt *Aigyptos*' femtio söner, som tilltvungo sig äktenskap med *Danaiderna*. Men då man spätt *Danäos*, att en af hans mägar skulle störrta honom från tronen, befallde han sina döttrar att mörda sina män under bröllopsnatten. Detta gjorde också alla med undantag af *Hypermnestra*, som hjälpte sin make *Lynkevs* på flykten. *Danaidernas* straff i underjorden är förut omtaladt.⁵ Från *Hypermnestra* härstamma två af sagans mest frejdade hjältar, *Persevs* och *Herakles*.

47. Konung *Akrisios* i Argos, som af oraklet fått veta, att han skulle omkomma genom sin dotterson, inspärrade sin dotter

¹ Lat. *Phaedra*.

² *Pudicus Hippolytus*. Hor. IV, 7, 25.

³ Hor. II, 3, 21; III, 19.

⁴ Lat. *Aegyptus*.

⁵ Hor. III, 11, 22 ff.

Danæ i ett underjordiskt, kopparklädt gemak. Men Zevs förvandlade sig till ett guldregn, som genom en öppning i taket föll ned i Danaes fängelse.¹

Då Danae sedan födde sonen Persevs, lät Akrisios innesluta henne med sitt barn i en låda, som kastades i havet och af vägorna drefs till ön *Serifos*, där konung Polydektes härskade.

När Persevs växt upp, ville Polydektes (som sökte tvinga Danae till äktenskap) röja honom ur vägen och gaf honom därfor ett uppdrag, som skulle medföra hans undergång. Han befallde honom nämligen att hämta *Medūsas* hufvud. Medusa var en af de s. k. *gorgonerna*,² trenne vidunder, döttrar af Forkys och Keto och bosatta längst bort i väster vid *Okeanos*. Sedan Persevs af Hermes och Atena erhållit råd och anvisningar, uppsökte han först gorgonernas systrar, de s. k. *graierna*, tre gamla häxor, som tillsammans ägde blott ett öga och en tand. Genom att bemäktiga sig ögat, nödgade Persevs graierna att säga honom vägen till de *nymfer*, af hvilka han skulle erhålla sin utrustning. Afnymferna fick han Hades' hjälm, som gör osynlig, vidare bevingade skor och en säck. Dessutom skänkte honom Atena en spegelblank sköld och Hermes en skära. Då Persevs kom fram till Medusa, fann han denna sovande. Med bortvändt hufvud uppfångade han hennes bild i skölden och skilde, utan att se på henne, hennes hufvud från kroppen. Medusas hufvud besatt nämligen den egenskapen, att det förvandlade hvar och en, som såg därpå, till sten. Ur blodet, som flöt från Medusa, framsprang den bevingade hästen *Pegasos* och svingade sig genast upp till Zevs. Men Persevs stoppade Medusas hufvud i sin säck och anträddé återfärden. Då han härunder på sina vingskor sväfvade öfver Libyen, varsnade han vid hafssstranden den sköna *Andromeda*, dotter till konung *Kefevs*, fastbunden vid en klippa. För att befria sitt folk från förödande landsplågor hade Kefevs, enligt oraklets anvisning, gifvit sin dotter till pris åt ett hafsvidunder, som nu skulle uppsluka henne. Men Persevs dödade odjuret och fick som lön Andromeda till maka. Han befriade nu sin moder från Polydektes, återvände till Argos och bragte här spådomen till verklighet, då han af våda med en diskos (kastskifva) dräpte sin fader. Medusahufvudet skänkte han åt Atena, som fäste detsamma på egiden.

Bellerofon. 48. Om persevssagan påminner i mycket sagan om *Bellerofon* (*Bellerofontes*). Denne hjälte var från Korint men

¹ Hor. III, 16.

² Troligen personifikationer af åskmolnet.

nödgades på grund af ett mord att fly därifrån till Argos. I Argos härskade vid den tiden Akrisios' broder *Proitos*, hvars

Fig. 21. Bellerofon och Pegasos.

maka *Steneboia* eller *Anteia* intogs af kärlek till Bellerofon. Af harm öfver att hennes kärlek ej besvarades, förtalade hon Bellerofon hos Proitos, hvilken sände honom till konung

Iobätes i Lykien med ett bref, som innehöll en anmodan att röja Bellerofon ur vägen.¹ *Iobates* sökte på så sätt uppfylla denna begäran, att han sände Bellerofon att kämpa med den s. k. *kimäran*, ett farligt odjur, som var en sammansättning af get, lejon och orm och sprutade eld ur sina tre gap.² Men Bellerofon fick af gudarne vinghästen *Pegasos* till hjälp³ och dödade kimäran. *Iobates* utsände sedan Bellerofon på flera farliga expeditioner, men då denne alltid kom hem med seger, förstod han till sist, att hjälten var oöfvervinnelig och gaf honom sin dotter till hustru. Då sedan Bellerofon, öfvermodig af sina framgångar, ville rida *Pegasos* in i himmeln, blef han afkastad och föll till jorden.⁴

g) Lakoniska sagor.

Dioskurerna. 49. I den urgama staden Amyklai härskade konung *Tyndarëos* och hans gemål *Leda*. De hade fyra barn, alla i sagorna vidt frejdade. Om döttrarna *Helëna* och *Klytaimnestra* skall längre fram blifva tal. Sönerna hette *Kastor* och *Polydevkes*⁵ och voro utmärkta idrottsmän, *Kastor* företrädesvis berömd som ryttare och *Polydevkes* som knytnäfskämpe.⁶ Man trodde också, att de voro söner af Zevs, och kallade dem därför *dioskurerna* (Zevs' söner).⁷ Efter sin död dyrkades de som gudar, hvilka ofta syntes i drabbningarna på den sida, hvilken segern var beskrävd. Framför allt dyrkades de af sjöfarande, för hvilka de under stormen uppenbarade sig som tvenne eldslagor öfver masttoppen⁸ (elmseld).

h) Kretiska sagor.

Daidalos. 50. Konung *Minos*, son af Zevs och *Europa*, var en vis och mäktig furste, som härskade öfver en stor del af Medelhavet och, efter hvad ofvan är omtaladt, under en tid höll självva Aten i beroende. Under hans regering vistades på Kreta den berömde byggmästaren och bildhuggaren *Daidalos*.⁹ Bland andra

¹ Hor. III, 7, 13.

² *Triformis*, Hor. I, 27, 24.

³ Hor. III, 12, 8.

⁴ Hor. IV, 11, 26.

⁵ Lat. *Pollux*.

⁶ Hor. I, 12, 25.

⁷ Därjämte *Tyndaridae*, Hor. IV, 8, 31.

⁸ Hor. I, 12, 27.

⁹ Lat. *Daedalus*.

verk af denne mästare var den s. k. labyrinten, hvilken *Minos* lät uppföra för att där dölja den vidunderlige *Minotauros*. Efter *Tesevs*' besök på Kreta och hans flykt därifrån med *Ariadne* lät *Minos* sin vrede gå ut öfver *Daidalos*, som också var ate- nare, och inspärrade honom jämte sonen *Ikäros* i labyrinten. Men *Daidalos* fann dock utväg att fly. Han hopfogade med vax konstgjorda vingar åt sig och sin son, hvarpå båda svingade sig upp i luften och flögo från Kreta.¹ Men under färden råkade *Ikaros* komma för nära solen; vaxet i vingarna smälte, och *Ikaros* nedstörtade i hafvet och fann där sin död.

i) Herakles.

51. Sagan om *Herakles* är icke enhetlig utan består af en *Herakles*, mångfald legender om *Herakles*' person, hvilka förskrifva sig från olika trakter af Grekland, ja till och med från Asiens semitiska folkslag.² De äldsta beståndsdelarna i denna sagoväfnad härstammar från *Argolis* och *Tebe*.

Herakles är en son af Zevs och *Alkmene*, en sondotter till *Persevs*. Vid gossens födelse lefde *Alkmene*, tillsammans med sin man *Amfitryön*,³ i landsflykt i *Tebe*. Här såg alltså *Herakles* dagens ljus. Redan från födseln var han dömd till ett mödosamt lif såsom tjänare åt en honom långt underlägsen man. Samma dag som *Herakles* föddes, hade nämligen *Zevs*, med tanke på *Herakles*, åt sin väntade afkomling bestämt konungavärdigheten, men *Hera* fördröjde *Herakles*' födelse, så att en annan zevsättling före honom kom till världen. Denne var *Eurystevs*, sedermera konung i *Mykene*, son af *Alkmenes* farbroder *Stenëlos*. *Zevs* hade således mot sin vilja gjort *Eurystevs* till herre öfver *Herakles*. Enligt en annan saga trädde *Herakles* i tjänst hos *Eurystevs* för att försona en blodskuld.

52. Redan i vaggan röjde den späde hjälten sin blivande art, då han kramade ihjäl tvenne ormar, som *Hera* sändt att döda honom. Han erhöll sedan de utmärktaste lärare, bland hvilka den vise kentauren *Keiron* och sångaren *Linos*. Åt musiken låg dock icke hans hag utan åt krigiska idrotter, hvari han undervisades af dätidens yppersta furstar. Så snart han växt upp, började han sin hjältebana. Hans bragder utfördes

¹ Hor. I, 3, 34.

² Semitisk är sagan om *Herakles* i tjänst hos den lydiska drottningen *Omfäle*, som lät honom, klädd i kvinnodräkt, förrätta kvinnliga sysslor.

³ *Amfitryons* fader hette *Alkaios*, däraf *Herakles* *Alcides* Hor. I, 12, 25.

dels i Eurystebs' tjänst — de s. k. tolf arbetena — dels oberoende af Eurystebs.

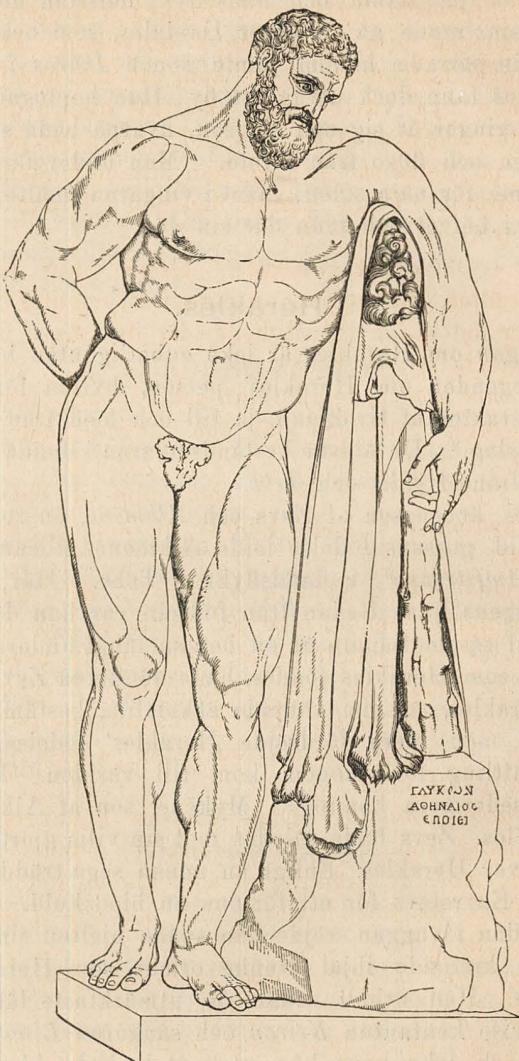

Fig. 22. Herakles.

53. Herakles' tolf arbeten.

1. *Det nemeiska lejonet.* I trakten af Nemēa i Argolis huserade ett väldigt lejon. Då det icke kunde sāras af vapen,

kramade Herakles ihjäl detsamma. Han drog sedan af det huden, hvilken han för framtiden använde som pansar.

2. *Den lerneiska hydran.* I träsket vid Lerna i Argolis bodde hydran, en orm med många hufvuden. Då Herakles börjat afhugga hufvudena, fann han, att för hvarje afhugget hufvud tvenne nya växte upp.¹ För att hindra detta lät han sin stallbroder *Iolāos* med en eldbrand vidröra den genomhuggna halsen, och på detta sätt afhögg han alla hufvudena utom ett, som var osärbart. Detta gräfde han ned i jorden och vältade en klippa däröfver.

3. *Det erymantiska vildsvinet.* Detta odjur fängades lefvande af hjälten på toppen af berget Erymantos i Arkadien. Herakles bar det sedan till Mykene, där dess åsyn injagade den största förskräckelse hos Eurystebs.

4. *Artemis' hind* hade guldhorn och kopparklöfvar. Herakles jagade den öfver berg och dal och fängade den slutligen i Arkadien.

5. *De stymfaliska fåglarna*, som höllo till vid sjön Stymfälös i Arkadien och hade fjädrar af koppar, nedskötos af hjälten pilar.

6. *Augeias' stall.* Konung Augeias² i Elis, som ägde tälösa boskapshjordar, hade icke på trettio år låtit rengöra sina stall. Herakles fick befallning att utföra detta arbete och renspolade stallen genom att leda floden Alfeios därigenom.

7. *Den kretiska tjuren.* Detta eldsprutande odjur fängades lefvande och tämdes af hjälten, som sedan på dess rygg färdades öfver havet till Mykene.

8. *Diomedes' hästar.* Den trakiske konungen *Diomēdes* hade fyra hästar, som sprutade eld och åto människokött. Han fodrade dem med de främlingar, som räkade komma till hans land. Herakles fängade hästarna och kastade Diomedes själf framför dem till föda.

9. *Hippolytes gordel.* Med hjälp af Tesevs och andra hjältar drog Herakles mot amasonerna, som bodde vid floden Termōdon, slog dem, dödade deras drottning *Hippolyte* och tog hennes bälte, en skänk af Ares.

10. *Geryonevs.* *Geryonevs* eller *Gerjōn* var en vidunderlig jätte, som bodde längst bort i väster på ön *Eryteia*. Han var vida bekant för sin oskapliga gestalt, som bestod af tre sam-

¹ Hor. IV, 4, 61.

² Lat. Augias.

manväxta kroppar,¹ och för sin präktiga boskap, som betade på Eryteias ängar. Till denna boskap fick Eurystevs lust och befallde Herakles att hämta densamma. Herakles begaf sig då till Eryteia, som än fattades såsom en sagoö i Okeanos, än som belägen i Spanien vid floden Tartessos (Guadalquivir). Herakles' färd till och från Eryteia utsmyckades alltmer och riktades med nya sägner från skilda orter. Så berättade man, att han färdades dit genom Libyen och att han på det smalaste stället af sundet mellan Spanien och Afrika upprest de s. k. Herakles' stoder. Vidare att han efter att hafva fällt Geryon dref dennes hjord genom Gallien öfver Alperna, som då för första gången öfvergingos, och sedan genom Italien och Illyrien, öfverallt lämnande efter sig minnet af märkliga och nyttiga dåd. Då han passerade Latium tilldrog sig äfventyret med jätten *Cacus*, hvilket berättas af Livius I, 7.

11. *Hesperiernas äpplen*. Längst bort i väster på andra sidan Okeanos låg på en ö en ljusflig lustgård, där aftonens döttrar, *hesperierna*, sjunga och spela omkring ett träd med gyllne äpplen, hvilka bevakas af en fruktansvärd orm. Dessa äpplen skulle Herakles hämta, ett uppdrag, som gaf anledning till nya sagners införlivande med heraklessagan, i det så väl hans ditfärd som hans hemresa utspanns i det oändliga. På bortvägen kämpade han med *Antaios*,² den fruktansvärde jätten, som fick nya krafter vid hvarje beröring med sin moder Jorden. Endast genom att lyfta honom upp från marken och hålla honom så, tills han blef utmattad, kunde Herakles betvinga honom. Vandringen utsträcktes genom Kaukasos, där han befriade den fjättrade Prometevs, ja till och med till Indien. Om sättet hvarpå han kom i besittning af äpplena föreligga olika berättelser. Somliga säga, att han själf inträngt i trädgården, dödat ormen och plockat äpplena. Andra berätta, att han i närheten af hesperiernas trädgård påträffat jätten *Atlas*, som bar himmelen på sina skuldror. Denne erbjöd sig att skaffa honom äpplena, om herakles under tiden ville sköta hans åliggande att bärta himlahvalfvet. Då Atlas återkom med äpplena, vägrade han emellertid att återtaga sin börd. Men Herakles öfvertalade honom att hålla himmelen, medan han själf lade en dyna öfver sina axlar, och sedan han på detta sätt blifvit bördan kvitt, försvann han med äpplena.

¹ Ter amplus, Hor. II, 14, 8.

² Lat. *Antaeus*.

12. *Kerberos*. Det sista arbetet bestod i upphämtandet af hadeshunden Kerberos. Herakles nedsteg i underjorden, och med Plutons tillatelse fängade han hunden och bar den till Eurystevs, som i största förskräckelse bad honom släppa sin fänge, hvarpå denne återvände till underjorden.

54. Utom dessa tolf arbeten i Eurystevs' tjänst utförde Herakles otaliga andra hjältebragder. Säulunda deltog han i Argonauternas tåg. Därefter befriade han den trojanske konungen *Laomedons* dotter *Hesiöne*, hvilken liksom Andromeda offratis åt ett hafsdjur, och då Laomedon vägrade att betala honom den öfverenskomna lönen, eröfrade han Troja och dödade dess falske konung. Äfven Pylos eröfrade han och dödade dess konung Nelevs. Längre fram förmälde han sig med den sköna *Deianeira*,¹ dotter till konung Oinevs i Kalydon, sedan han förut besegrat sin rival, flodguden *Akelöos*. En gång, då han med Deianeira var stadd på vandring och skulle sätta öfver en flod, påträffade han en kentaur vid namn *Nessos*, hvilken erbjöd sig att på sin rygg bärta Deianeira öfver floden. Anbudet antogs, men när Nessos kommit öfver, ville han galoppa bort med sin börd. Herakles sände efter honom en pil, doppad i hydrans blod, och när kentauren kände sig dödligt särdat, rådde han Deianeira att fylla en flaska med hans blod: om hon märkte, att Herakles' kärlek af tog, behöfde hon endast fukta hans klädnad därmed, så skulle kärleken återvända. Då sedermera hjälten eröfrade Oikalia och därvid tog den sköna *Iöle* till fånga, väcktes Deianeiras miss-tankar. Hon fuktade nu en präktig klädnad med Nessos' blod, och sände denna som segergäfva till Herakles, hvilken just på Eu-bea höll på att offra ett tackoffer åt Zevs. Han iklädde sig glad den nya dräkten men öfverfölls genast af de gräsligaste smärter, och då han märkte dödens annalkande, lät han sin son *Hyllos* uppföra ett väldigt bål på berget *Oita*,² där han i lägorna slöt sin jordiska lefnad. Men under det hans dödliga del förbrändes, upptogs han själf till gudarne och lefver sedan i Olympen som gud vid sidan af Hebe, som Zevs gaf honom till maka.³

j) Argonauternas färd.

55. Konung *Atämas* i *Orkomēnos* hade en son vid namn *Frixos* och *Frixos* och en dotter, som hette *Helle*. Deras moder, *Nefèle*, *Helle*.

¹ Lat. *Deianira*.

² Lat. *Oeta*.

³ Hor. IV, 8, 29.

dog, och Atamas tog en ny hustru, *Ino* (dotter till Kadmos), hvilken på allt sätt förföljde sina bägge styfbarn. Då hon slutligen ville öfvertala Atamas att offra Frixos till Zevs med anledning af en rådande missväxt, uppenbarade sig Nefele för sina barn, meddelade dem faran och uppmanade dem att fly. En vädur med gyllene skinn mottog dem på sin rygg, och så gick färden öfver land och haf. Under vägen föll Helle af och omkom i böljorna (Hellesponten); Frixos fortsatte flykten till *Kolkis*, där han mottogs af konung *Aiectes*; väduren offrade han åt Zevs och upphängde dess gyllene skinn i en lund, där det vaktades af en drake.

Iason.

56. I *Iolkos* i Tessalien hade *Pelias* störtat sin halfbroder *Aison* från tronen och själf intagit hans plats. Den afsatte konungens son *Iason*, hvilken uppvuxit hos den vise *Keiron* i *Pelions* bergstrakter, infann sig en dag hos *Pelias* och kräfde riket tillbaka åt sin fader. *Pelias*, som ej vågade neka, förklarade sig villig att lämna tronen men på ett villkor: att *Iason* hämtade åt honom det gyllene skinnet. *Iason* gick in härpå och sammankallade alla de förnämsta hjälтарne i Grekland att taga del i den äfventyrliga färden. Kallelsen hörsammades bland andra af *Herakles*, *Dioskurerna*, *Tesevs*, *Orfevs* och *Meleagros*. Under Atenas uppsikt byggdes skeppet *Argo*, efter hvilket deltagarne i färden erhållit namnet *argonauter* eller argofarare. Seglatsen till *Kolkis* var full af äfventyr. Ett längre uppehåll gjordes på ön *Lemnos*, som vid den tiden var befolkad af endast kvinnor, ty alla män på ön hade blifvit mörda. I *Trakien* gästade man konung *Finevs* och befriade honom från *harpyjorna*, afskyvärda fåglar med kvinnohufvud, hvilka störde hans mältider.¹ Infärden i *Pontos* ägde rum mellan *Symplegaderna*, rörliga klippor, hvilka med vissa mellantider slogo ihop. Med knapp nöd kom *Argo* igenom, hvarefter klipporna för alltid blefvo fasta.

Argo.

Medeia.

57. I *Kolkis* hade *Iason* fruktansvärda strider att bestå, för hvilka han skulle ha dukat under, om han ej erhållit hjälp af *Aiectes*' dotter, den trollkunniga *Medeia*.² Först måste han spänna tvenne eldsprutande tjurar för plogen och med dem uppplöja ett åkerfält. Detta lyckades, tack vare en skyddande salfva han fått af *Medeia*. Sedan sådde han draktänder i färorna, och ur sådden sköt upp en skara vilda, fullt rustade krigare. På

¹ Virg. En. III, 210 f.

² Lat. *Medea*.

Medeias råd kastade *Iason* en sten midt ibland dem, hvarpå de råkade i slagsmål och nedgjorde hvarandra inbördes. Slutligen söfde han draken med en trolldryck och bemäktigade sig skinnet. Då *Argo* därefter lade ut till hafs, befann sig *Medeia* med ombord. Förföljd af sin fader och nära att upphinnas, styckade hon sin lille broder, *Absyrtos*, som hon tagit med sig, och kastade ut bitar af hans kropp på klippor och stränder; genom deras uppsamlande blef fadern fördröjd, och flyktingne undkommo.¹

58. I *Iolkos* utförde *Medeia* många trollkonster. Hon föryngrade den gamle *Aison*, och under föregivande, att hon också skulle föryngras *Pelias*, öfvertalade hon dennes döttrar att sönderstycka fadern och koka bitarna i en gryta. Därefter tog *Pelias*' son regeringen och dref *Iason* i landsflykt. Denne begaf sig då med sin hustru till *Korint*, där han blef väl emottagen af konung *Kreon*. Efter en tid försköt *Iason* *Medeia* och tog en dotter af *Kreon* till hustru. Vid denna kränkning visade sig *Medeias* väldssamma natur i hela sin förfärliga kraft. För att hämnas på *Iason* förgjorde hon hans nya brud och dräpte de två söner hon själf skänkt *Iason*. Därefter flydde hon genom luften på en med drakar förspänd vagn.

k) Tåget till Troja.

59. *Pelers* var son af den vise *Aiakos* och konung i *Ftia* *Pelers och Tetis.* i Tessalien. Gudarne skänkte honom den sköna nereiden *Tetis* till maka och anordnade ett storartadt bröllop, vid hvilket alla gudomligheter infunnit sig utom *Eris*, tvedräktens gudinna. Hon hade nämligen icke blifvit inbjuden, och i harmen däröfver uppväckte hon split mellan bröllopgästerna genom att inkasta ett guldäpple med påskrift: Till den skönaste. Tre gudinnor ansågo sig framför andra värdiga att tävla om skönhetens pris, *Hera*, *Atena* och *Afrodite*. För att få tvisten afgjord begäfvo de sig, enligt *Zevs*' anvisning, till den trojanske konungen *Priamos*' son *Paris* eller *Alexandros*, hvilken på berget *Ida* vaktade sin faders hjordar. Då *Afrodite* lockade denne med löftet om jordens skönaste kvinna, dröjde han icke att tillerkänna skönhetsgudinnan priset. Gudinnan å sin sida inlöste sitt löfte, och med hennes tillhjälp bortförde *Paris* den spartanske konungen *Meneläos*' gemål, *Helena*, dotter af *Tyndareos* och *Leda* eller, som andra

¹ Cic. de imp. Cn. Pomp. § 22.

säga, af Zevs och Leda. Men genom denna illbragd drog Paris öfver sig själf och sitt fädersland hela Greklands fiendskap. Ty före Menelaos' giftermål med Helena hade en mängd grekiska furstar förbundit sig att hjälpa honom, om han genom giftermålet ådrog sig kränkning. På Menelaos' bud samlade sig nu därför alla hjältar till ett hämndetåg mot kvinnorövaren och hans folk.

Pelopiderna. 60. Den församlade härens överbefälhavare blef Menelaos' broder *Agamemnon*, konung i det guldra Mykene. Dessa bröder härstammade från den frysiske konungen *Tantalos*, hvars straff i underjorden redan är omnämndt. Dennes son *Pelops* kom till Grekland, bosatte sig i Elis och gaf åt landet söder om Istmos namnet Peloponnesos. Hans söner *Atrevs* och *Tyestes* ha fyllt sagan med minnet af broderhat och skändliga dåd.¹ Atrevs är fader till *Agamemnon* och *Menelaos*, hvilka gift sig med tvenne systrar *Klytaimnestra* och *Helena*.

Deltagare. 61. Af furstarne på Peloponnesos deltogo dessutom *Diomedes* från Argos, Tydevs' son,² med sin stallbroder *Stenëlos*, och den gamle *Nestor* från *Pylos*, vis i rådslag och stor i talets konst. Från ön *Salamis* kom *Aias*,³ Telämons son, näst Akillevs grekernas störste hjälte, och hans halvbroder, bågskytten *Tevkros*. En annan *Aias*, Oilevs' snabbfotade son,⁴ kom från lokrernas land. *Kreta* sände sin konung *Idomēners*, med hvilken Meriōnes följe som stallbroder. Från den lilla ön *Itäka* kom den slugaste af alla greker, *Odyssevs*,⁵ som endast genom en list förmäddes lämna sin unga maka *Penelöpe* och späde son *Telemäkos*. Slutligen anslöt sig till tåget sonen till Pelevs och Tetis, hjälteynglingen *Akillevs*,⁶ den tapprade och ridderligaste af alla Greklands furstar. Emedan det var förutsagdt, att hans bana skulle blifva kort, ehuru lysande, sökte hans moder hindra hans anslutning till tåget och dolde honom därför i kvinnokläder på ön *Skyros*. Men Odyssevs kom dit, klädd som handelsman, och lockade Akillevs att röja sig, då han jämte kvinnliga prydnader lade för honom vapen. Därefter inställde sig Akillevs och hans trogne vän *Patröklos*.

¹ Hor. I, 16, 17.

² Tydides, Hor. I, 6, 16.

³ Lat. *Ajax*.

⁴ Celer sequi, Hor. I, 15, 17.

⁵ Lat. *Ulixes*, mindre riktigt *Ulysses*.

⁶ Lat. *Achilles*.

62. Flottan samlade sig i *Aulis*' hamn vid sundet mellan Eubea och fastlandet. Dess afsegling hindrades länge af motvind, och till sist förkunnade siaren *Kalkas*, att hindret berodde på Artemis' vrede, hvilken endast kunde blidkas därigenom, att Agamemnon åt henne offrade sin dotter *Ifigeneia*.¹ Med tungt hjärta beslöt sig öfverfältherren härför, men innan offret hann fullbordas, bortfördes Ifigeneia i en sky af Artemis. Gudinans vrede var emellertid blidakad, och flottan gick till segels.

63. Belägringen af Ilion varade i tio år, uppfyllda af stri Belägringen. Troder dels med de belägrade, dels med kringliggande orter. Troernas främste kämpe var den tappre *Hektor*, Paris' broder och son till konung *Priamos* och *Hekäbe*.² Andra framstående kämpar på de belägrades sida voro *Antenor* och *Aineias*,³ son af *Ankises* och *Afrodite*, samt lykierna *Pandäros* och *Sarpēdon*, hvilka kommit de belägrade till hjälp. Äfven gudarne deltogo i striden. Troernas värsta fiende var *Hera*; äfven Pallas bistod sina gunstlingar bland grekerna, framför allt Akillevs, Diomedes och Odyssevs.

64. Först på det tionde året började Ilians öde, länge för- Trojas för-
störing. utsagdt af sierskan *Kassandra*, att nalkas sin fullbordan. Den afgörande vändningen var den tappre Hektors död. Akillevs, som på grund af en tvist med Agamemnon en tid afhållit sig från kampen, rycktes ur sin overksamhet, då hans vän *Patröklos* stupade för Hektors hand. Med oemotständlig vildhet bröt han in i striden, slog Hektor och släpade hans kropp efter sin vagn kring stadens murar. Dock tog hans ridderlighet åter ut sin rätt, när den gamle *Priamos* ensam besökte honom i hans tält och tiggde om sin sons lik.⁴ Men icke långt efter det troerna firat sin förmämste hjältes begravning, måste grekerna göra det-samma: Akillevs fälldes af en pil från Paris' båge. Som faderns hämnare kom hans son *Neoptolēmos* eller *Pyrros* från *Skyros*, där han uppfosstrats. Den heliga pallasbilden (palladiet), som hittills skyddat staden, stals af Odyssevs och Diomedes. Slutligen byggdes på Odyssevs' och Atenas råd en jättestor trähäst, i hvilken grekernas förmämsta hjältar gomde sig; de öfriga af-

¹ Lat. *Iphigenia*.

² Lat. *Hecuba*.

³ Lat. *Aeneas*.

⁴ Akillevs' tvist med Agamemnon och dess följer utgör innehållet i Homers Iliad.

seglade men dolde sig i närheten.¹ En öfverlöpare rådde troerna att draga in hästen i staden. Sedan dessa sett *Laoköon*, som motsatte sig förslaget, jämte sina två söner förgörs af ett

Fig. 23. Laokoon.

par jätteormar, draga de skyndamt in hästen och med detsamma fienderna i hjärtat af staden. Nästa natt blef Trojas sista. Staden förbrändes, sedan dess förvarare fallit för fiendens svärd. Kvinnorna dödades eller släpades i fångenskap. Hektors maka

¹ Virg. En. II, 13 f.

Andromäke medföljde Neoptolemos,¹ hans syster Kassandra Agamemnon; hans späde son *Astyänax* nedslungades från muren.

65. Under hemfärdnen gingo hjälterne olika öden till mötes. *Hjältarnes hemfärd.* Aias, Oilevs' son, omkom under en storm.² Agamemnon kom lyckligt hem men mördades efter hemkomsten af sin maka Klytaimnestra och hennes älskare *Aigistos*, Tyestes' son. Båda mördarne föllo längre fram offer för *Orestes*, som hämnades sin faders död.³

66. Ingen upplefde dock så märkliga öden som *Odyssevs*, *Odyssevs*. hvars hemfärd varade i runda tio år. En del af denna tid tillbragtes hos hafsgudinnorna *Kalypso* och *Kirke*, den senare en trollkvinna, som först förvandlade hjälten kamrater till djur men sedermera återgaf dem deras mänskliga skepnad. I grottan hos den vilde *kyklopen Polyfēmos*⁴ hade så när alla satt lifvet till; men när jätten sof, utborrade *Odyssevs* och kamraterna hans enda öga, som satt midt i pannan, och flydde därefter. Farlig var färdens förbi *sirenerna*, hvilkas ljufliga sånger lockade sjöfararne i fördärfvet, (*Odyssevs* hörde dem ensam, bunden; på kamraterna hade han tillstoppat öronen) och mellan *Skylla* och *Karybdis*.⁵ Till sist nådde hjälten ensam, utan skepp och utan följe, de lyckliga *faiaekernas* land och fördes sedan på deras skepp till Itaka. Här fann han sin maka *Penelope* utsatt för en hop enträgna friare, som välgästade i hans hem. Med bistånd af sin nu vuxne son *Telemakos* dräpte han alla friarne och återförenades med sin trogna maka.⁶

Romersk mytologi.

67. De för det romerska nationallynnet utmärkande dragen äro brist på fantasi och en afgjord riktning på det praktiska. Dessa egenheter framträda också i romarnes religiösa lif, fram-

¹ Virg. En. III, 320 f.

² Virg. En. I, 39 f.

³ Hom. Od. α, 35 f.

⁴ Jfr Virg. En. III, 616 f.

⁵ Virg. En. III, 554 f.

⁶ *Odyssevs*' äventyr skildras i Homers *Odyssé*.

för allt om man jämför detsamma med grekernas. De senare sökte med hela kraften af sin utomordentligt lifliga inbillning rycka närmare de andeväsen, hvilka utgjorde föremålen för deras dyrkan; följen af denna deras verksamhet blef, att gudarne för dem antogo en levande, i enskildheter utmejslad gestalt samt framträdde såsom handlande personer i en mångfald af djupsinniga och skönhetsfyllda sagor. Romarne åter sysselsatte sig vida mindre med gudarnes väsen och personlighet än med deras inverkan på det mänskliga lifvet¹ och den ställning människan med hänsyn till dem hade att intaga. De ägnade sig med ängslig noggrannhet åt förrättandet af de offer, böner och ceremonier af en ofta invecklad ritual, med hvilka de trodde sig vinna gudarnes välbehag eller blidka deras vrede. Däremot sysslade deras fantasi så litet med gudarnes personer, att de i sina böner ofta urakläto att gifva ett bestämdt namn åt den gud, till hvilken de vände sig.¹ De rent romerska (italiska) gudasägnerna äro därför till omfang och innehåll ojämförligt mindre betydande än grekernas. En ytterligare anledning till detta förhållande är bristen på ett nationellt epos.

68. Liksom romarne på alla områden, där begränsningen i deras begåfning ej tillät dem att uppträda som självständigt skapande, fyllde luckorna i sin kultur genom län från Grekland, så skedde och på det mytologiska området. Romare och greker voro nära fränder, och de vanligast förekommande naturpersonifikationerna utgjorde deras gemensamma arf från ett tidigare utvecklingsskede. Intet under alltså, att romarne, då de gjorde bekantskap med grekernas gudalära, i den grekiska olympen lätt upptäckte motsvarigheterna till sina egna gudomligheter och riktade dessa med län från deras grekiska motbilder. Så sammansmälte en del italiska gudomligheter med motsvarande grekiska. Därjämte infördes nya gudar; ty romarne voro i religiöst afseende toleranta och upptogo utan mycket betänkande främmande folks gudar bland de romerska statsgudomligheterna. Då slutligen romarne fingo en egen konstpoesi, som i allt anslöt sig till grekiska mönster, så blefvo de förtrogna med hela rikedomen af grekiska guda- och hjältesagor.²

¹ Häraf formlerna: si deo si deae, quisquis es, sive quo alio nomine fas est appellare.

² Den grekiska kulturens inflytande i Rom börjar med Tarquiernas tidehvarf och tager ny fart efter andra puniska kriget.

Gudar.

69. *Juppiter*¹ (äfven *Diespiter*) himlaljusets och atmosfären² *Juppiter* gud, hela världens upprätthållare och gudars och människors fader och konung,³ motsvarar i allo grekernas *Zeus*. Olika sidor af hans väsen framträda i hans tillnamn. Som regn- och åskgud är han *Juppiter pluvius* och *tonans*, som hejdare af flykt i striden *Juppiter Stator*⁴ och som bytesgivare *J. Feretrius*.⁵

Juppiter Latialis är skyddsgud för det latinska förbundet; till hans ära firade de latinska stammarna årligen på mons *Albanus* de s. k. *feriae latinae*.⁶ Slutligen dyrkades *Juppiter* såsom den romerska statens upprätthållare under benämningen *Juppiter optimus maximus* i det praktfulia tempel på *Capitolium*, hvilket betraktades såsom självva hjärtat af hela det romerska riket.⁷ Jämte *Juppiter* dyrkades i detta tempel *Juno* och *Minerva*.

Till *Juppiters* ära firades årligen i september månad *ludi Romani* (*l. magni*),⁸ bestående i en festmåltid⁹ på *Capitolium*, högtidlig procession¹⁰ till *circus maximus*, circensiska och längre fram sceniska spel.

70. *Juno* motsvarar grekernas *Hera*. Såsom himladrottning dyrkades hon under namnet *Regina* i *Capitolium* och på *Aventinus*. *Juno Pronuba*¹¹ är äktenskapets beskyddarinna och *Juno Lucina* anropades af barnaföderskor.¹² Ett berömdt kultställe hade *Juno* i *Lanuvium*, där hon dyrkades under namnet *Sospita*.¹³

Junos fornämsta fest var *Matronalia*, en kvinnornas högtid, som firades den första mars.¹⁴

¹ = *Jovis* (*Diovis*) pater af *Vdiv*.

² Därför *Juppiter* metonymiskt = *coelum*, *Hor. I*, 1, 25.

³ *Virg. En. I*, 60 *pater omnipotens*, 65 *divum pater atque hominum rex*, 254 *hominum sator atque deorum*.

⁴ *Liv. I*, 12, 6.

⁵ *Liv. I*, 10, 5.

⁶ *Liv. XXI*, 63, *XXII*, 1.

⁷ *Capitolium* = 1) den sydligare toppen af mons *Capitolinus*, 2) det därå belägna jupitertemplet (aeedes *Jovis optimi maximi*).

⁸ *Liv. I*, 35, 9.

⁹ *Epulum Jovis*.

¹⁰ *Pompa*.

¹¹ *Virg. En. IV*, 166.

¹² Äfven *Diana* är *Lucina*, *Hor. Carm. Sec. 15*.

¹³ *Liv. XXII*, 1.

¹⁴ *Hor. III*, 8.

Janus.

71. *Janus* är en för romarne egendomlig gud, hvilken från början synes ha varit en dörrarnas skyddsande,¹ som vakade öfver utgång och ingång. Senare uppfattades han såsom en himmelsgud, hvilken öppnar och stänger himmels portar. Sin förnämsta betydelse för människan har han såsom en begynnelsens (ingångens) gud, som åkallades vid hvarje början. Efter Janus har månaden Januarius sitt namn, och åt honom är den första i hvarje månad (Kalendae) helgad. Vid böner nämnes

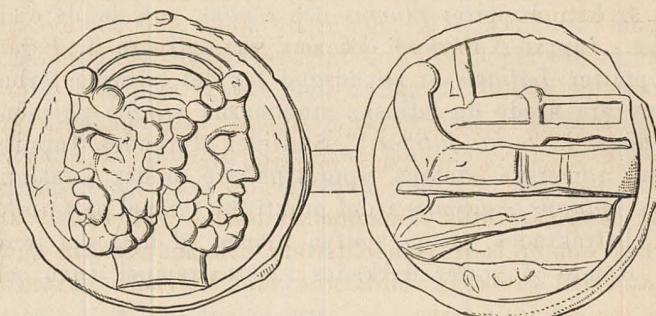

Fig. 24. Janus.

Minerva.

hans namn först af alla gudarnes. Under hans beskydd stå de hvalfbågar (jani), som plägade resas öfver det ställe, där gator inmynnade på ett forum. Mest bekant bland dessa är den janusbåge, som enligt sagan restes af konung Numa med den bestämmelsen, att dess båda portar skulle stå öppna i krigstider och vara tillstängda, endast när fred rådde öfver hela riket.² Såsom på en gång öppnare och stängare afbildas Janus med tvenne ansikten.³ Hans attribut äro dörrvaktarens *nyckel* och *staf*.

72. *Minerva*, grekernas Pallas Atena, är så väl den blixtslungande krigsgudinnan⁴ som i synnerhet alla fredliga uppfindingars moder, handtverks, de kvinnliga hemarbetenas, bildningens, vetenskapernas och konsternas beskyddarinna. I den senare egenskapen firades hon på *Quinquatrusfesten* i mars månad, bland annat en fest för skolungdomen, som då fick ferier. Tillsammans med Juppiter och Juno bildar Minerva ett heligt tretal, som dyrkades öfverallt i det romerska riket.

¹ Jfr *janua*.² Liv. I, 19. Hor. IV, 15, 9.³ *Geminus*, *bifrons*.⁴ Virg. En. I, 42.*Apollo.*

73. *Apollos* dyrkan infördes i Rom under Tarquinierna och vann ökad betydelse genom Augustus, som efter slaget vid Actium invigde apollotemplet på Palatinus.¹

Under andra puniska kriget instiftades åt Apollo *ludi Apollinares*.

74. *Diana*² är en urgammal italisk ljusgudinna men sammansmälte tidigt med den grekiska *Artemis*, från hvilken hon hos skalderna ej kan skiljas. Dianas förnämsta tempel i Rom låg på Aventinus.³

Vid sidan af Apollo och Diana dyrkades deras moder *Latona* (Leto).

75. Liksom grekerna jämte Apollon och Artemis dyrkade Helios och Selene, så dyrkade romarne *Sol*⁴ och *Luna*.⁵

Sol och Luna.

76. *Volcanus* eller *Vulcanus* är eldens gud och dyrkades i synnerhet som frälsare från eldsvåda. Sedan romarne gjort bekantskap med grekernas Hefaistos, blef Volcanus liksom denne en gud för smideskonsten.

Volcanus.

77. *Vesta* är liksom grekernas Hestia härdens gudinna, icke blott den enskilda familjehärdens utan ock statshärdens, hvilken befann sig i ett litet rundtempel vid forum och hvars eld värddades af de vestaliska jungfrurna.⁶

Vesta.

78. *Mercurius*⁷ är den grekiske Hermes i hans egenskap *Mercurius* af handelsgud. Hos skalderna är han äfven i öfrigt Hermes' afbild.⁸

Mercurius.

79. *Venus* är en inhemske *vår- och blomstergudinna*, som tidigt sammansmälte med grekernas Afrodite. Som moder till *Aeneas* dyrkades hon af de släkter, hvilka från honom räknade sin härstamning.⁹ Bland dessa var den *Juliska* ätten, hvarför Julius Caesar och Augustus ifrigt befordrade Venus' dyrkan.

Venus.

Andra vår- och blomstergudinnor äro *Flora* och *Feronia*, den senare särskilt dyrkad af frigifna (libertini).¹⁰

*Flora, Feronia.*¹ Hor. I, 31.² Af *Vdiv.*³ Liv. I, 45.⁴ Hor. Carm. Sec. 9.⁵ Ibid. 35.⁶ Virgines Vestae. Hor. I, 2, 26; III, 5, 11.⁷ Jfr *merx*, *mercator* o. s. v.⁸ Hor. I, 10. II, 17, 29.⁹ Såsom *Mater Aeneadum* I. *Genetrix*.¹⁰ Liv. XXII, 1, 18.

Mars.

80. *Mars* (Mavors) är en äkta italisk gud och jämte Jupiter romarnes nationalgud. Det för honom utmärkande draget är svällande kraft och ungdomsmod, hvilket framträder så väl i hans egenskap af att vara en *vår-* och *naturgudomlighet*, under hvars skydd allt i naturen växer och frodas, som däri, att han är romarnes krigsgud, hvarför han också identifierades med grekernas Ares. Vårmånaden (*Martius*) var helgad åt Mars, som då firades med en rad af fester, i synnerhet på *Kalendae* och *Idus*. Vid dessa fester buro *salterna* Mars' heliga sköldar i procession kring staden. Som vårgud mottog Mars offret af den *heliga våren* (ver *sacrum*) eller allt, som under vårmånaden föddes.¹ Som krigsgud hade han sin helgedom i *Regia*, Numas bredvid *Vestatemplet* belägna hus, hvilket under republikens tid beboddes af *pontifex maximus*. Här funnos gudens tvenne lansar och tolf sköldar (*ancilia*). Helgadt åt Mars var också *campus Martius*, den romerska ungdomens idrottsfält. Det reningsoffer (*lustratio*), hvarmed hvarje *censusförrättnings* därstädes afslutades, gällde Mars.

De åt Mars helgade djuren äro *vargen*² och *hackspetten*.³ Af den senare blef den med siaregåfva utrustade skogsdemonen *Picus*.

Quirinus.

81. *Quirinus* är ursprungligen de på *Quirinalis* boende sabinernas hufvudgudomlighet, till sitt väsen sammanfallande med den gammalromerske Mars. Senare dyrkades under namnet *Quirinus*⁴ den till gudarne upptagne Romulus.

Neptunus.

82. *Neptunus*, hafsguden, är jämte hela skaran af hafsgudomligheter ett län från den grekiska mytologien. Inhemsk är däremot den vidt utbredda dyrkan af flod- och källgudomligheter. Tiberflodens gud *Tiberinus* och hans maka *Ilia* eller *Rea Silvia* åtnjöto högt anseende. Bland källgudomligheter må nämnas nymfen *Egeria*, som bistod konung Numa med sina visa rådslag, och hennes omgifning, de s. k. *camenerna*, hvilka småningom förväxlas med de grekiska muserna.⁵

Faunus,
Fauna.

83. En med Mars besläktad landlig gudomlighet är *Faunus*,⁶ bergens, betesmarkernas och hjordarnas goda ande.⁷ Han bär

¹ Liv. XXII, 9, 10.

² *Martiales lupi*, Hor. I, 17, 9.

³ *Picus Martius*.

⁴ Hor. III, 3, 15 f.

⁵ Hor. I, 12, 39; II, 16, 38.

⁶ Af *favere*, »den hulde».

⁷ Hor. III, 18.

också namnet *Lupercus*, och hans hufvudfest, som i Rom firades den 15 februari, kallas *Lupercalia*. På landet firade man honom dels om våren¹ dels i december (*nonae*).² Han identifierades småningom med grekernas Pan.³

Vid sidan af *Faunus* stå hans hustru eller dotter *Fauna* eller *Bona Dea*, fruktsamhetens gudinna, och skogsguden *Silvanus*.⁴

84. Såsom *jord-* och *skördegudomligheter* dyrkade romarne *Saturnus*,
Tellus,⁵ motsvarande grekernas *Gaia*, samt *Saturnus* och *Ops*,
hvilka identifierades med grekernas *Kronos* och *Rea*.⁶ *Saturnus* gällde också som den äldste konungen i Latium under den s. k. gyllene äldern. Som en erinring af denna jämlighetens och öfverflödets period firade man *Saturnalierna* (17—23 december), en uppsluppen glädjefest, som erbjöd särskilt slafvarne vederkvickelse och mångahanda friheter.

85. Mot slutet af andra puniska kriget infördes, enligt de sibyllinska böckernas anvisning, dyrkan af den frysiska gudinna, som grekerna kallade *Rea* eller *Kybele* och hvilken af romarne benämndes *Magna Mater* (sc. *deum*).

86. *Ceres* motsvarar grekernas *Demeter*, ehuru namnet är af italiskt ursprung.⁷ På samma gång som *Ceres*' dyrkan infördes de med henne förbundna *Dionysos* och *Persefone*, hvilka af romarne benämndes *Liber* och *Libera*.

87. *Aesculapius* är den grekiske Asklepios.

88. Ödesgudomligheter äro *Fortuna*, lyckans gudinna, och *Parcae*, hvilka identifierades med grekernas moirer. Hufvudställena för *Fortunas* dyrkan äro, utom Rom, *Antium*⁸ och *Praeneste*. På det senare stället var med *Fortunas* dyrkan förbundet ett lottorakel (sortes).

89. Några bestämdare föreställningar om *underjorden* ha romarne icke utbildat. De upptogo i stället de hithörande grekiska myterna. Utan motstycke hos grekerna är dock dödsguden *Orcus* och *Dis pater*.

¹ Hor. I, 4, 11.

² Hor. III, 18, 10.

³ Hor. I, 17, 1.

⁴ Liv. II, 7, 2. Hor. III, 29, 22.

⁵ Hor. C. S. 29.

⁶ Däraf *Juno* = *Saturnia Virg.* En. I, 23, och *Juppiter* = *Saturno ortus*, Hor. I, 12, 50.

⁷ Besläktadt med *creare*, *crescere*.

⁸ Hor. I, 35.

Orcus, hvars uppgift är att utsläcka lifvet.¹ Den grekiske Pluton kallas på latin *Dis pater*.²

Genier.

90. Jämte de egentliga gudarne existerade enligt romarnes föreställning ett stort antal gudaväsen, hvilkas betydelse var inskränkt till vissa personer, vissa förbindelser af personer (familj, kommun, stat) samt vissa orter. Sådana väsen äro:

a) *genierna*. I hvarje mänskliga tänktes innebo ett gudomligt väsen, hvilket utgjorde hennes *lifsprincip* och egentliga jag.³ Dessa väsen kallas *genii*, då det är fråga om män; kvinnorna ha sina *junones* med alldeles samma betydelse. Hvarje familj, kommun och stat har sin *genius*; äfven hvarje ort kan ha sin.⁴ Ja, man ställde äfven vid gudarnes sida en sådan *genius*. Jupiters *genius* kallades *Dius fidius*, trohetsguden. Genierna äro mänskornas oförgängliga del; när mänsknan dör, bli de

b) *manes* (*di manes*) eller de aflidnas som gudar dyrkade andar. Manerna tänkas ha sin hemort i jorden, de aflidnas boning, men stå dock fortfarande i förbindelse med sina efterlefvande anhöriga, för hvilka de blifva skyddsandar, som dyrkas i hemmen under namn af

c) *lares*. I hvarje hus stå larernas bilder uppställda i närheten af härden, och hvarje måltid inledes med ett enkelt offer till dessa skyddsgudomligheter.⁵ På landsbygden dyrkas larerna såsom välgörande jordandar, i synnerhet vid korsvägar (*compita, lares compitales*). Nära besläktade med larerna äro

d) *penates*⁶ eller de skyddsandar, som sörja för tillgång på mat och dryck. Äfven penaternas bilder stå vid härden. Af penater och larer bero trefnaden och välmågan i hemmet.⁷

91. Vi hafva ofvan sett, att romarnes gudavärld inrymde representanter (genier) för så väl de enskilda mänskorna som för familjer, samhällen och orter. Men äfven hvarje viktigare tilldragelse eller handling i lifvet tänktes stå under beskydd af en specialgudomlighet.⁸ Slutligen hade de en mängd personifi-

¹ Hor. II, 3, 24 *victima nil miserantis Orci; rapax Orcus* ibid. II, 18, 30.

² *Dis* = *dives*.

³ Jfr Hor. III, 17, 14.

⁴ *Genius loci*.

⁵ Hor. III, 23.

⁶ Af *penus*, matförråd.

⁷ Jfr den nordiska folktrons tomtar.

⁸ Antalet af dylika handlingsgudomligheter var ofantligt. Öfver barnets första försök att stå vakade *Statanus*, öfver de första stegen *Adeōna* och *Abeōna*, öfver det första talet *Fabulinus*, öfver gäendet till och från skolan *Iterdūca* och *Domidūca* o. s. v.

kationer af andliga egenskaper, såsom *Fides*, *Honos*, *Spes*, *Virtus*, *Libertas*, *Concordia*, *Pudicitia* o. s. v.

Heroer.

92. Det hjältesläkte, hvarmed grekernas fantasi utfylldde svalget mellan gudarne, alltings upphof, och de vanliga dödliga, saknas i romarnes mytologi. Jämförliga med grekernas heroer, ehuru alldelers saknande deras hjältelygne, äro vissa landliga gudomligheter, tänkta såsom forntida regenter i Latium, nämligen *Saturnus*, *Picus* och *Faunus*. Den senares son är *Latinus*, de latinska folkens namngivare.

93. I några fall ha romarne med inhemska föreställningar sammansmält grekiska sagor. Sålunda identifierades Jupiters *genius* (*genius Jovis*) med *Hercules*, hvilken därför dyrkades som Jupiters dubbeldångare. Genom förening med inhemska sagor blef den grekiska legenden om *Aeneas* småningom utbildad till romarnes egentliga *nationalsaga*, som erhöll sin slutliga form i den virgilianska hjältedikten.

94. *Aeneas* är son af *Venus* och *Ankīses* och jämte *Antenor*, den ende trojanske hjälte, som öfverlevfat stadens förstöring.

Genom upprepade uppenbarelser anvisad att med sina penater och resterna af sitt folk begifva sig till Italien för att där grunda ett nytt rike, drifver han länge omkring på hafvet, förföljd af *Juno*, som icke kan glömma sin harm mot *Paris*' landsmän. Han blir härunder stormdrifven till Kartago, där den från Tyros utvandrade *Dido* är drottning. Mellan *Aeneas* och *Dido* uppstår en kärleksförbindelse, som dock brytes, när *Aeneas* af Jupiter erhåller befallning att fortsätta sin färd. *Dido* gifver sig själf döden och *Aeneas* kommer, efter ett andra besök på Sicilien, till *Cumae* i Italien. Sedan han härstädas, vägledd af sibyllan, gjort ett besök i underjorden, fortsätter han till Latium, där han blir väl emottagen af konung *Latinus*, som gifver honom sin dotter *Lavinia* till maka. Med anledning häraf uppblössar ett krig mellan *Latini* folk, de s. k. *aborigines*, och *rutulerna*, hvilkas konung *Turnus* före *Aeneas*' ankomst varit förlofvad med *Lavinia*. *Turnus* besegras, men *Latinus* stupar i kriget, och *Aeneas* öfvertager regeringen i landet.

Aeneas-sagan.

Roms grundläggningssaga.¹ 95. De återstående huvudpunkterna i Roms grundläggningssaga äro följande. Aeneas grundlade en stad, som han efter sin maka benämnde *Lavinium*. Här regerade efter Aeneas' död till en början hans son *Ascanius* eller *Iulus*, den juliska släktens mytiske stamfader. Efter någon tid utvandrade Ascanius och grundlade på slutningen af albanerberget en ny stad, som kallades *Alba longa*. Denna blef Roms moderstad. Efter en rad af albanska konungar kom *Numitor*, som af sin yngre bror *Amulius* störtades från tronen. Numitors dotter, *Rea Silvia* eller *Ilia*,² gjordes af Amulius till vestalisk jungfru, hvarigenom hon hindrades att ingå äktenskap. Hon födde emellertid af den romerske nationalguden Mars tvillingsönerna *Romulus* och *Remus*. De båda barnen kastades på konungens befallning i Tibern men drefvo i land och erhöllö sin första näring af en varginna, Mars' heliga djur. De påträffades sedan af herden *Faustulus*³ och uppväxte hos honom och hans hustru *Acca Larentia*.⁴ Då de blifvit ynglingar och hemligheten af deras börd kommit i dagen, döda de Amulius och återinsätta Numitor såsom konung i Alba longa samt grunda sedan på det palatinska berget staden *Rom*. Under självva grundläggningen råkade bröderna i twist; Romulus nedstack brodern och blef ensam den nya stadens styresman. För att skaffa hustrur åt stadens bebyggare inbjöd han de kringboende folken till en fest, vid hvilken de främmande unga kvinnorna af romarne bortröfvades. Detta föranledde ett krig med grannfolket *sabinerna*, hvilket dock slöts med fullständig försoning och förbund. Sabinerna slogo sig ned i Rom och sammansmälte småningom med romarne. Sedan sabinernas konung Titus Tatius dött, var Romulus ensam regent öfver de förbundna folken. Efter döden blef han dyrkad som gud under namnet *Quirinus*.

¹ Blef enligt sagan sedermera flodguden Tiberini maka. Hor. I, 2, 17.

² *Faustulus* = Faunus.

³ Troligen = »larernas moder».

Namnregister.

Inom parentes meddelas de latinska formerna af vanligast förekommande grekiska namn; så ock af dem, i hvilka k och t motsvara ch och th.

Absyrtos s. 53.	Antiope s. 37.
Acca Larentia s. 66.	Antiope s. 43.
Adonis s. 19.	Apollon s. 11.
Adrastos s. 40.	Apollo s. 61.
Aesculapius s. 63.	Ares s. 20.
Afrodite s. 17.	Argo s. 52.
Agamemnon s. 54.	Argonauter s. 52.
Aganippe s. 23.	Argos s. 43.
Agenor s. 36.	Ariadne s. 42.
Aglaia s. 23.	Artemis s. 14.
Aiakos (Aeacus) s. 34.	Ascanius s. 66.
Aias (Ajax) s. 54, 57.	Asklepios s. 33.
Aietetes (Aeetes) s. 52.	Astyanax s. 57.
Aigaion (Aegaeon) s. 4.	Atalante s. 36.
Aigevs (Aegeus) s. 41.	Atamas (Athamas) s. 51.
Aigistos (Aegisthus) s. 57.	Ate s. 22.
Aigyptos (Aegyptus) s. 43.	Atena (Ἀθηνᾶ) s. 9.
Aineias (Aeneas) s. 55, 61, 65.	Atlas s. 50.
Aiolos (Aeolus) s. 6.	Atrevs s. 54, 57.
Aiolos (Aeolus) s. 21.	Atropos s. 21.
Aison (Aeson) s. 52.	Augias (Aegias) s. 49.
Aitra (Aethra) s. 42.	Backos (Bacchus) s. 28.
Akaios (Achaeus) s. 6.	Bellerofon ell. Bellerofontes s. 44.
Akeloos (Achelous) s. 51.	Bona Dea s. 63.
Akeron (Acheron) s. 33.	Boreas s. 21.
Akillevs (Achilles) s. 54.	Cacus s. 50.
Akrisios s. 43.	Camener s. 62.
Aktaion s. 37.	Ceres s. 63.
Alexandros s. 53.	Dafne s. 13.
Alkmene s. 47.	Daidalos (Daedalus) s. 46.
Altaia (Althaea) s. 36.	Danae s. 44.
Amazoner s. 42.	Danaos s. 43.
Amfliaraos s. 40.	Danios döttrar s. 34, 43.
Amfliion s. 37.	Deianira (Deianira) s. 51.
Amfitrite s. 25.	Deidameia s. 36.
Amfitryon s. 47.	Demeter s. 26.
Andromake (Andromache) s. 57.	Deukalion s. 6.
Andromeda s. 44.	Diana s. 61.
Ankises (Anchises) s. 55, 65.	Dido s. 65.
Antaios (Antaeus) s. 50.	Dike s. 22.
Anteia s. 45.	
Antenor s. 55, 65.	
Antigone s. 40.	

Diomedes s. 49.
Diomedes s. 54.
Dione s. 19.
Dionysos s. 28.
Dioskurerna s. 46.
Dirke s. 37.
Dis pater s. 64.
Dius fidius s. 64.
Doros s. 6.
Dryader s. 31.

Egiden s. 7.
Egeria s. 62.
Eirene s. 22.
Eileithyia (Iliothyia) s. 14.
Elysion s. 34.
Endymion s. 21.
Enkelados s. 5.
Enyalios s. 20.
Eos s. 20.
Epigoneria s. 41.
Epimetevs (Epimetheus) s. 6.
Erato s. 23.
Erektevs (Erechtheus) s. 41.
Eris s. 53.
Erinyerna s. 33.
Erifyle s. 40.
Eros s. 23.
Eteokles s. 40.
Eufrosyne s. 23.
Eumeniderna s. 33.
Eunomia s. 22.
Europa s. 36.
Euros s. 21.
Eurydike s. 35.
Eurystevs (Eurystheus) s. 47.
Euterpe s. 23.

Faeton (Phaethon) s. 20.
Faiakerna s. 57.
Faidra (Phaedra) s. 43.
Fauna s. 63.
Faunus s. 62.
Faustulus s. 66.
Feronia s. 61.
Filomela s. 41.
Finevs s. 52.
Flora s. 61.
Foibos (Phoebus) s. 11.
Forkys s. 25.
Fortuna s. 63.
Frixos s. 51.
Furiae s. 33.

Gaia s. 4, 25.
Galateia (Galatea) s. 25.
Ganymedes s. 21.
Genier s. 64.
Geryon 1. Geryonevs s. 49.
Giganter s. 4.
Gorgoneion s. 9.
Gorgoner s. 44.

Graier s. 44.
Gyes s. 4.

Hades s. 4, 26, 33.
Haimon s. 41.
Harpypior s. 52.
Hebe s. 21.
Hefaistos s. 14.
Hekabe (Hecuba) s. 55.
Hekate s. 14.
Hekatonkeirer s. 4.
Hektor s. 55.
Helena s. 46, 53, 54.
Helios s. 20.
Helle s. 51.
Hellen s. 6.
Hera s. 9.
Herakles (Hercules) s. 47 ff., 65.
Hermes s. 16.
Hesione s. 51.
Hesperider s. 50.
Hestia s. 15.
Hippokrene s. 23.
Hippolyte s. 49.
Hippolytos s. 43.
Hippomedon s. 40.
Horer s. 22.
Hygieia (Hygiea) s. 33.
Hyllos s. 51.
Hyperboreer s. 11.
Hyperion s. 4.
Hypermnestra s. 43.

Iackos s. 29.
Iapetos s. 4.
Iason s. 52.
Idomenevs s. 54.
Ifigeneia (Iphigenia) s. 55.
Ikaros s. 47.
Ilia s. 62, 66.
Iliothyia s. 14.
Inakos (Inachos) s. 43.
Ino s. 52.
Io s. 43.
Iobates s. 46.
Iokaste s. 39.
Iolaos s. 49.
Iole s. 51.
Ion s. 6.
Iris s. 21.
Itys (Itylos) s. 41.
Iulus s. 66.
Ixion s. 34.

Janus s. 60.
Juno s. 59.
Juppiter s. 59.

Kapanevs s. 40.
Kariterna s. 23.
Karon (Charon) s. 33.
Karybdis (Charybdis) s. 57.
Kassandra s. 55.
Kastalia s. 23.
Kastor s. 46.
Kefevs s. 44.
Keiron (Chiron) s. 36.
Kekrops s. 41.
Kentaurer s. 35.
Kerberos s. 34, 51.
Kimära (Chimaera) s. 46.
Kirke s. 57.
Kli s. 23.
Kloto (Clotho) s. 21.
Klytaimnestra s. 46, 54, 57.
Kokytos s. 33.
Kolkis (Colchis) s. 52.
Korybanter s. 26.
Kottos s. 4.
Kreon s. 41, 53.
Kronos s. 4.
Kureter s. 26.
Kybele s. 26.
Kykloper s. 15, 57.
Kyntos (Cynthus) s. 12.
Kytera (Cythera) s. 20.

Labdakos s. 39.
Labdakider s. 39.
Labyrinten s. 42, 47.
Laios s. 39.
Lakesis (Lachesis) s. 21.
Laokoon s. 56.
Laomedon s. 51.
Lapiter (Lapithae) s. 35.
Larer s. 64.
Latinus s. 65.
Latona s. 61.
Lavinia s. 65.
Leda s. 46, 53.
Lete (Lethe) s. 34.
Leto s. 11.
Liber s. 63.
Libera s. 63.
Linos s. 47.
Luna s. 61.
Lupercus s. 63.
Lykurgos s. 29.
Lynkevs s. 43.

Magna Mater s. 63.
Maia s. 16.
Maner s. 64.
Mars s. 62.
Medeia (Medea) s. 52.
Medusa s. 44.
Meleagros s. 36.
Melpomene s. 23.
Muser s. 22.
Menelaos s. 53.
Meriones s. 54.

Mercurius s. 61.
Minerva s. 60.
Minos s. 5.
Minos s. 34, 42, 46.
Minotauros s. 42.
Mnemosyne s. 22.
Moirer s. 21.
Muser s. 22.
Mysterier s. 28.

Najader s. 31.
Nefele s. 51.
Nelevs s. 51.
Nemesis s. 21.
Neoptolemos s. 55.
Neptunus s. 62.
Nereider s. 25.
Nerevs s. 25.
Nessos s. 51.
Nestor s. 54.
Nike s. 22.
Niobe s. 39.
Notos s. 21.
Numitor s. 66.
Nymfer s. 30.

Odyssevs s. 54, 57.
Oidipus (Oedipus) s. 39.
Oilevs s. 54.
Oinevs s. 36.
Okeanos s. 4, 23.
Olympos s. 4.
Omfale s. 47.
Ops s. 63.
Oreader s. 31.
Orcus s. 64.
Orestes s. 57.
Orfevs s. 35.
Orion s. 21.

Pallas s. 9.
Pan s. 31.
Pandaros s. 55.
Pandion s. 41.
Pandora s. 5.
Parcae s. 63.
Paris s. 53.
Partenopaios (Parthenopaeus) s. 40.
Patroklos s. 54.
Pegasos s. 44, 46.
Peiritoos (Pirithous) s. 36.
Peito (-th-) s. 23.
Pelevs s. 53.
Pelias s. 52.
Pelops s. 54.
Penater s. 64.
Penelope s. 54, 57.
Pentevs (Pentheus) s. 29, 37.
Persefone s. 26.
Persevs s. 44.
Picus s. 62.
Pimpleia s. 23.
Pluton s. 26, 33.
Polydektes s. 44.

- Polydeukes (Pollux) s. 46.
 Polyfemos s. 57.
 Polyhymnia s. 23.
 Polyneikes (Polynices) s. 40.
 Porfyrion s. 5.
 Poseidon s. 4, 23.
 Priamos s. 53.
 Proitos (Proetus) s. 45.
 Prokne s. 41.
 Prokrustes s. 42.
 Prometevs (Prometheus) s. 5.
 Proserpina s. 26.
 Protevs s. 25.
 Pyrra (Pyrrha) s. 6.
 Pyrros (Pyrrhos) s. 55.
 Pytia s. 13.
 Pyto, Pyton (Pytho, Python) s. 11.
 Quirinus s. 62.
 Radamantys (Rhadamanthus) s. 34.
 Rea (Rhea) s. 4, 26.
 Rea Silvia s. 62, 66.
 Remus s. 66.
 Roitos (Rhoetus) s. 5.
 Romulus s. 66.
 Sarpedon s. 55.
 Saturnus s. 63.
 Satyrer s. 31.
 Seilenos (Silenus) s. 31.
 Selene s. 21.
 Semele s. 28, 37.
 Sfinx s. 40.
 Silvanus s. 63.
 Sini s. 42.
 Sirenerna s. 57.
 Sisyfos s. 34.
 Skylla s. 57.
 Sol s. 61.
 Stenelos (Sthenelus) s. 47, 54.
 Steneboia (Stheneboea) s. 45.
- Styx s. 33.
 Symplegader s. 52.
- Taleia (Thalia) s. 23.
 Tantalos s. 34.
 Tartaros s. 4, 34.
 Telamon s. 54.
 Telemakos (Telemachus) s. 54, 57.
 Tellus s. 63.
 Temis (Themis) s. 22.
 Terevs s. 41.
 Terpsikore (Terpsichore) s. 23.
 Tesevs (Theseus) s. 41.
 Tetis (Thetis) s. 25, 53.
 Tetys (Tethys) s. 23.
 Tevkros s. 54.
 Tiberinus s. 62.
 Titaner s. 4.
 Titonos (Tithonus) s. 20.
 Titus Tatius s. 66.
 Tityos s. 34.
 Triton s. 25.
 Tros s. 21.
 Turnus s. 65.
 Tydevs s. 40.
 Tyestes (Thyestes) s. 54.
 Tyfoeus l. Tyfon s. 5.
 Tyke (Tyche) s. 22.
 Tyndareos s. 46, 53.
 Tysros (Thyrsus) s. 31.
- Ulixes (Ulysses) s. 54.
 Urania s. 23.
 Uranos s. 4.
 Venus s. 61.
 Vesta s. 61.
 Volcanus s. 61.
- Zefyros s. 21.
 Zetos (Zethus) s. 37.
 Zevs s. 4, 6.

Förteckning öfver afbildningarna.

- Titelvignett. Mynt från Elis med bild af Fidias' Zevs i Olympia.
- Fig. 1. Zevsbyst från Otricoli i Vatikanen.
 » 2. Herahufvud i Museo Boncompagni, förr i Villa Ludovisi.
 » 3. Atenastaty i Vatikanen.
 » 4. Apollostaty (A. di Belvedere) i Vatikanen.
 » 5. Artemisstaty i Louvren.
 » 6. Hefaistosbyst i Vatikanen.
 » 7. Hermesstaty i Neapel.
 » 8. Afroditestaty från Melos i Louvren.
 » 9. Aressstaty i Museo Boncompagni.
 » 10. Bägspänande Eros i Capitolinska museet.
 » 11. Poseidon (antik gem).
 » 12. Nereid i München.
 » 13. Demeter, pompejansk väggmålning i Neapel.
 » 14. Dionysos på Lysikrates' monument i Aten.
 » 15. Dionysosbyst i Capitolinska museet.
 » 16. Backställ på en vas i Paris.
 » 17. Pan (väggmålning fr. Herculaneum).
 » 18. Asklepiosstaty i Berlin.
 » 19. Den s. k. Farnesiska tjuren i Neapel.
 » 20. Niobestaty i Florens.
 » 21. Bellerofon och Pegasos, relief i Rom.
 » 22. Heraklesstaty i Neapel.
 » 23. Laokoon, grupp i Vatikanen.
 » 24. Janushufvud på ett romerskt mynt (as).

